

Katsaus lasten ja nuorten verkkokiusaamisen tutkimukseen

Heidi Nieminen

Puheviestinnän pro gradu -tutkielma

Kevät 2014

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä – Author Heidi Nieminen	
Työn nimi – Title Katsaus lasten ja nuorten verkkokiusaamisen tutkimukseen	
Oppiaine – Subject Puheviestintä	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kevät 2014	Sivumäärä – Number of pages 61
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tässä tutkielmassa kartoitettiin lasten ja nuorten verkkokiusaamisesta tehtyä empiiristä tutkimusta. Verkkokiusaamisella tarkoitetaan viestintäteknologian kuten sähköpostin, puhelimen tai sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaa vahingoittamista tai loukkaamista.</p> <p>Tutkielman ensimmäinen osa on kirjallisuuskatsauksen muotoon kirjoitettu yhteisartikkeli pro gradu -tutkielman ohjaajan Maili Pörhölän kanssa. Artikkelin on julkaistu puheviestinnän vuosikirjassa Prologissa vuonna 2011. Verkkokiusaamisesta tehtyä tutkimusta kartoitettiin systemaattisella kirjallisuushaulla ja katsaukseen valikoitui kolmekymmentä 2000-luvulla julkaistua tieteellistä artikkelia. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin metasyntheseä. Tutkielman toisessa osassa pohdittiin verkkoviestinnän etiikkaa vuorovaikutuksen näkökulmasta ja käsiteltiin tarkemmin verkkokiusaamisen tutkimuksen metodologisia haasteita.</p> <p>Kirjallisuuskatsaus osoitti, että verkkokiusaamisen tutkimus on ollut pääosin kvantitatiivista ja keskittynyt ilmiön yleisyyden mittaamiseen. Tutkielmassa havaittiin myös, että verkkokiusaamisen määrittely on vielä puutteellista ja verkkokiusaamisen tutkimuksessa on usein käytetty mittareita, jotka on suunniteltu alunperin jonkin toisen ilmiön mittaamiseen.</p> <p>Katsauksen pohjalta pääteltiin, että kiusaamissuhteen määrittely olisi verkkokiusaamisen tutkimuksessa tärkeää. Tutkijoiden tulisi nähdä verkkokiusaaminen uhrin subjektiivisena kokemuksena ja kvalitatiiviset menetelmät mahdollistaisivat paremmin verkkokiusaamisen erityispiirteiden tutkimisen.</p> <p>Lisäksi todettiin, että verkkoviestintä ja verkkoetiikka pitäisi ottaa suurempaan rooliin opetuksessa, jotta lasten ja nuorten vuorovaikutustaidot kehittyisivät myös verkossa.</p>	
<p>Asiasanat – Keywords etiikka, internet, kiusaaminen, lapset, nuoret, puheviestintä, vuorovaikutus, verkkokiusaaminen</p>	
<p>Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto</p>	
<p>Muita tietoja – Additional information</p>	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 TEKNOLOGIAVÄLITTEINEN VUOROVAIKUTUS	6
3 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS	8
3.1 Tavoitteet ja tutkimustehtävä	8
3.2 Kirjallisuuskatsauksen tausta	9
3.3 Aineiston haku	10
3.4 Aineiston analyysi	12
4 LASTEN JA NUORTEN VERKKOKIUSAAMISEN TUTKIMUSHAASTEITA -ARTIKKELI	17
5 POHDINTA	33
5.1 Etiikka nuorten verkkoviestinnässä	33
5.2 Verkkokiusaamisen tutkimuksen metodologisia ongelmia	42
5.2.1 Verkkokiusaamisen termistö	43
5.2.2 Verkkokiusaamisen mittaaminen	44
5.2.3 Verkkokiusaamisen määrittely	45
6 ARVIOINTI	49
7 PÄÄTÄNTÖ	51
KIRJALLISUUS	56

1 Johdanto

Lasten ja nuorten verkkokiusaamisesta (*cyberbullying*) on muutamassa vuodessa muodostunut vakava koulumaailman ongelma. Verkkokiusaamisella tai teknologiavälitteisellä kiusaamisella tarkoitetaan viestintäteknologian kuten sähköpostin, puhelimen tai sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaa toistuvaa loukkaamista ja vahingoittamista. Verkkokiusaaminen on ilmiönä suhteellisen uusi ja sen tutkimus on käynnistynyt 2000-luvun puolessavälissä.

Nykyajan lapset ja nuoret on ensimmäinen sukupolvi, joka on syntynyt suoraan digitaaliseen maailmaan. He omaksuvat teknologian osaksi arkea pienestä pitäen ja ovat vanhempiinsa verrattuna erittäin taitavia teknologian käytössä. Prensky (2001) käyttääkin nykysukupolven lapsista termiä *digital natives*. Buckinghamin (2006, 79) mukaan on silti hyvin vähän tutkimusta siitä, miten lapset ja nuoret ymmärtävät, tulkitsevat ja käyttävät viestintäteknologiaa ja miten vuorovaikutussuhteita muodostetaan ja ylläpidetään teknologian kontekstissa.

Teknologian ei enää nykyään ajatella heikentävän vuorovaikutusta tai aiheuttavan dehumanisaatiota, vaan teknologialla ymmärretään olevan merkittävä rooli ihmissuhteiden ylläpitämisessä ja vahvistamisessa (DeAndrea, Tom Tong & Walther 2011). Internet ja mobiiliverkko näyttäytyvät nykyaikana erityisesti lapsille ja nuorille tärkeinä sosiaalisina toimintaympäristöinä ja teknologialla on merkittävä rooli lasten ja nuorten vertaissuhteissa. Tietokoneista ja puhelimesta on tullut pienempiä ja helpommin mukana kannettavia ja yhä useammalla lapsella ja nuorella on käytössään älypuhelin, jossa yhdistyvät internetin, kännykän ja kameran ominaisuudet. Verkko kulkee näin ollen mukana kaikkialle, eikä vuorovaikutus ole ajasta tai paikasta riippuvaista.

Puren (2009, 46) mukaan verkkokiusaamisen ja perinteisen kiusaamisen vaikutukset ovat erilaisia ja aiheutuvat hyvin erilaisista viestintätavoista ja psykologisista mekanismeista. Verkkokiusaaminen on vuorovaikutustilanteena hyvin erityislaatuinen ja uuden ilmiön tieteellinen määrittely ja mittaaminen on haasteellista. Verkossa vuorovaikutus sisältää monia kasvokkaisuviestinnästä poikkeavia piirteitä; viestit, videot ja kuvat voivat jäädä verkkoon ikuisiksi ajoiksi, nonverbaalisia vihjeitä on hankalampi havaita ja verkossa voi toimia täysin anonyymisti. Myös yksityisyyttä voi olla verkossa

hankala hallita tai hahmottaa. Näistä syistä myös kiusaaminen saattaa saada verkossa suuret ja vaikeasti hallittavat mittasuhteet.

Halesin (2009) ja Herkaman (2012) mukaan antisosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja kiusaamiseen liittyvistä vuorovaikutusprosesseista on suhteellisen vähän tutkimusta. Esimerkiksi useimmat vuorovaikutussuhteen ylläpitämiseen liittyvät tutkimukset keskittyvät konstruktiviseen käyttäytymiseen (kuten varmuuteen, avoimuuteen ja positiivisuuteen), kun taas vuorovaikutussuhteen ylläpitämiseen yhtäläillä vaikuttavat negatiiviset käytösmallit (kuten epäsosiaalisuus ja välttäminen) ovat jääneet tutkimuksessa vähemmälle huomiolle.

Tässä tutkielmassa pyrin kartoittamaan verkkokiusaamisesta tehtyä tutkimusta, pohtimaan tutkimuksen ongelmia ja peilaamaan havaintojani verkkoviestinnän erityispiirteisiin kuten eettiseen vuorovaikutukseen. Tutkielman ensimmäinen osa on verkkokiusaamista käsittelevää empiiristä tutkimusta kartoittava kirjallisuuskatsaus. Katsaus on yhteisartikkeli pro graduni ohjaajan Maili Pörhölän kanssa ja se on julkaistu puheviestinnän vuosikirjassa Prologissa vuonna 2011 (Nieminen & Pörhölä 2011). Kirjallisuuskatsauksessa kootaan verkkokiusaamista käsittelevien empiiristen tutkimusten keskeisiä sisältöjä kuten verkkokiusaamisen määritelmiä ja erityispiirteitä, sekä tutkimuskohteita ja tutkimuksen haasteita.

Tutkielman toisessa osassa perehdyn tarkemmin osaan kirjallisuuskatsauksessa havaitsemistani haasteista puheviestinnän viitekehyksessä ja pohdin vuorovaikutuksen eettisiä kysymyksiä ja verkkokiusaamisen tutkimuksen metodologisia ongelmia kuten verkkokiusaamisen mittaamista ja määrittelyä.

2 Teknologiavälitteinen vuorovaikutus

Teknologiavälitteisellä vuorovaikutuksella viitataan kahden tai useamman ihmisen väliseen vuorovaikutukseen, jota käydään viestintäteknologian välityksellä (Herring 1996, 1). Internet voidaan nähdä sekä viestinnän työkaluna, joka tarjoaa nuorille ainutlaatuisen ja helpon yhteyden päästä käsiksi tietoon, että sosiaalisena kontekstina, joka mahdollistaa nuorten vuorovaikutuksen ikäistensä ystävien ja tuntemattomien kanssa (Subrahmanyamin ja Smahel 2011, 103).

Valon (2012, 4) mukaan virtuaalimaailmassa tapahtuva vuorovaikutus hahmotettiin aikaisemmin kasvokkaisviestinnän vastakohtaksi, mutta tutkimus on osoittanut, että ihmiset eivät kuvaile verkossa tapahtuvaa vuorovaikutusta epäaidoksi vaan se mielletään nykyään luontevaksi osaksi interpersonaalista viestintää.

Teknologiavälitteinen vuorovaikutus voidaan määritellä interpersonaaliseksi viestintäprosessiksi, jossa ihmiset luovat, ylläpitävät ja muokkaavat merkityksiä teknologian välityksellä (Lindlof & Taylor 2002, 249; Spitzberg 2006, 631).

Thurlowin, Lengelin ja Tomicin (2004, 19) mukaan teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen piirteet alkavat osittain olla hyvin lähellä kasvokkaisviestinnän piirteitä, esimerkiksi äänen, kuvanlaadun ja reaaliaikaisuuden suhteen. NykYTEknologia mahdollistaa sen, että kasvokkaisviestintä ja teknologiavälitteinen vuorovaikutus ovat tänä päivänä jo osittain yhtäaikaisia ja limittäisiä ja viestintävälineestä vaihdetaan sujuvasti toiseen. Teknologia on koko ajan näkymättömämpää ja enemmän taustalla, eikä hallitse itse vuorovaikutustilannetta. Subrahmanyamin ja Smahelin (2011, 13) ovat kuitenkin sitä mieltä, että teknologia tarjoaa viestintäympäristön, joka on hyvin erilainen kuin kasvokkaisviestinnän puitteet.

Virtuaalikulttuuri ei ole staattinen, vaan dynaaminen kokonaisuus ja internetin virtuaaliset ympäristöt ovat eräänlaisia kulttuurisia tiloja, joissa normeja luodaan, jaetaan ja välitetään muille käyttäjille. Subrahmanyamin ja Smahelin (2011, 34) mukaan on tärkeää siirtyä pois ajatuksesta, että nuori internetin käyttäjä olisi passiivinen ja ottaisi vaikutteita virtuaalisisällöistä ilman harkintaa, vaan nuoret tulisi nähdä aktiivisina toimijoina, jotka luovat sisältöä muiden verkossa olevien käyttäjien kanssa sekä vaikuttamalla itse virtuaalikulttuuriin että ottamalla sieltä vaikutteita. Nuoret

tuovat ihmisiä ja asioita kasvokkaisuudesta virtuaalielämään ja toisinpäin. Phillips ja Spitzberg (2011, 344-345) huomauttavat, että uudet teknologiset laitteet ja sovellukset myös muuttuvat käytön mukana ja nuoret luovat niille usein uusia ja laajempia käyttötarkoituksia kuin mihin ne alunperin on suunniteltu.

Subrahmanyamin ja Smahelin (2011, 36) mukaan teknologian kehitys tuo muutoksia myös siihen, miten interpersonaalista viestintää kuvaillaan, määritellään ja arvioidaan. Verkkokiusaaminen on tuore ilmiö, joka löytää jatkuvasti uusia muotoja teknologian kehittyessä, joten sen tutkimuskin on vasta hyvin alkuvaiheessa. Tulevaisuudessa virtuaalimaailman ja kasvokkaismaailman erottaminen toisistaan käy kenties tarpeettomaksi, mutta se asettaa uusia haasteita tutkimukselle ja teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen määrittelemiselle. Osa määritelmistä on vanhentunut ja osa muotoutunut teknologian muutoksen mukana. Myös uusia teorioita syntyy samaa vauhtia kuin teknologia kehittyy. (Phillips & Spitzberg 2011, 346; Thurlow, Lengel & Tomic 2004, 3, 30.)

3 Kirjallisuuskatsauksen toteutus

3.1 Tavoitteet ja tutkimustehtävä

Kirjallisuuskatsauksen muotoon kirjoitetussa artikkelissa kartoitettiin verkkokiusaamisesta tehtyä empiiristä tutkimusta. Kirjallisuuskatsauksen tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. mitä verkkokiusaamisella tarkoitetaan ja miten sitä on määritelty
2. mitkä ovat olleet tutkimuksen pääteemat ja millaisin menetelmin niitä on lähestytty

Katsauksessa pyrittiin selvittämään, millä aloilla verkkokiusaamista on tutkittu, kuinka yleistä verkkokiusaaminen on ja mitä menetelmiä tutkimuksissa on käytetty. Lähtökohtana oli kartoittaa erityisesti verkkokiusaamisen tutkimuksen ongelmia, ristiriitaisuuksia ja puutteita. Ennalta oli jo tiedossa, että verkkokiusaamisen tutkimus on käynnistynyt vasta 2000-luvun puolivälissä, eikä sen määrittelemine ja mittaaminen ole tieteellisesti kovin yhtenäistä tai vakiintunutta.

Verkkokiusaamisen keskeiset käsitteet olivat osa tutkimusongelmaa, joten niitä ei selvennetä tässä, vaan käsitellään tarkemmin luvussa 5.2 Verkkokiusaamisen tutkimuksen metodologisia ongelmia.

Kartoituksen tulokset on tiivistetty katsaukseksi, joka on yhteisartikkeli opinnäytetyöni ohjaajan Maili Pörhölän kanssa (Nieminen & Pörhölä 2011). Artikkelin on julkaistu Puheviestinnän vuosikirjassa Prologissa vuonna 2011. Aineiston analysointimenetelmänä käytettiin metasynteesiä ja artikkeli kirjoitettiin tämän metasynteesin pohjalta. Artikkelissa minun vastuullani olivat seuraavissa luvuissa kuvatut työvaiheet. Artikkelin lisäksi metasynteesin avulla saaduista tuloksista osaan syvennyttään tarkemmin tämän tutkielman pohdintaluvuissa ja niitä peilataan uudempaan verkkokiusaamisen tutkimukseen ja puheviestinnän kirjallisuuteen.

3.2 Kirjallisuuskatsauksen tausta

Termejä kirjallisuuskartoitus ja kirjallisuuskatsaus käytetään kirjallisuudessa toisinaan tarkoittamaan eri asioita ja toisinaan toistensa synonyymeinä (englanninkielinen termi *literature review*). Tässä työssä käytetään pääosin termiä kirjallisuuskatsaus ja se määritellään kirjallisuutta kokoavaksi ja arvioivaksi kartoitukseksi.

Kirjallisuuskatsauksen pyrkimyksenä on summata ja jäsentää jostakin tietystä aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja niiden tuloksia ja luoda kriittinen katsaus johonkin erityiskysymykseen. Kirjallisuuskatsaus kertoo mitä tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta tähän mennessä tiedetään ja osoittaa lukijalle eri tutkimuksissa havaitut keskeiset linjaukset, näkemuserot, epäjohdonmukaisuudet, ristiriitaisuudet ja puutteet. Kirjallisuuskatsaus tuo esille myös omia ehdotuksia ongelman ratkaisemiseksi tai esittää suuntaviivoja sille, mitä pitäisi vielä tutkia. (Frey, Botan & Kreps 2000, 49; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 260, 269.)

Kirjallisuuskatsauksen ei kuitenkaan tarvitse olla koko tutkimuskenttää kattava kartoitus, vaan tarkoituksena on vastata luotuihin tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisiin. Tutkija lukee, arvioi ja selostaa valitsemaansa kirjallisuutta kriittisesti ja pyrkii argumentoiden keskustelemaan aiemman tutkimustiedon kanssa. (Frey, Botan & Kreps 2000, 70; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 259–260.)

Baumeister ja Leary (1997, 312) ovat eritelleet kirjallisuuskatsaukselle viisi erillistä tavoitetta. Näihin tavoitteisiin voidaan pyrkiä joko yhdessä kirjallisuuskatsauksessa tai katsaus voi keskittyä vain yhteen tai pariin tavoitteeseen. Kirjallisuuskatsauksen ensimmäinen ja kunnianhimoisin tavoite on kehittää empiirisen tutkimuksen teoriaa tai rakentaa uutta teoriapohjaa olemassa olevan tutkimuksen pohjalta. Toiseksi kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan arvioida olemassa olevaa teoriaa esimerkiksi vertailemalla kahta tai useampaa teoriaa toisiinsa. Kolmanneksi kirjallisuuskatsauksessa voidaan kerätä tietoa ja rakentaa kokonaiskuvaa jostakin asiakokonaisuudesta tai ilmiöstä. Neljänneksi katsauksen tavoitteena voi olla ongelmien tunnistaminen. Ja viidenneksi kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan kuvata jonkin tietyn teorian historiallista kehitystä.

Tämän katsauksen tavoitteena oli rakentaa kokonaiskuvaa verkkokiusaamisen tutkimuksesta, arvioida sitä kriittisesti ja tunnistaa tutkimuksen ongelmakohtia. Tutkielmassa laajemmin pyrittiin myös uuden teoriapohjan kehittämiseen. Tieteenfilosofisesti tätä kirjallisuuskatsausta voisi luonnehtia hermeneuttiseksi, koska katsauksen tavoitteena oli tuottaa laajempaa ymmärrystä verkkokiusaamisesta ilmiönä ja sen tutkimuksesta. Hermeneuttinen tutkimus on prosessi, jossa tieto ja tulkinta ovat jatkuvassa muutoksessa ja vaikuttavat toisiinsa. Hermeneutiikassa tietoa tuotetaan tarkastelemalla ilmiötä sekä vertailemalla toisiin ilmiöihin että ilmiöiden kehitykseen. (Ramberg & Gjesdal 2013; Reinard 2007, 93.)

Tämä kirjallisuuskatsaus on sekä kartoittava että kuvaileva ja tutkimusote on täten kvalitatiivinen. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2013, 138–139) mukaan kartoittava tutkimus pyrkii selvittämään jotakin vähän tunnettua ilmiötä ja kuvaileva tutkimus dokumentoi ilmiöistä keskeisiä, kiinnostavia piirteitä.

Tutkimuskenttää kartoittava kirjallisuuskatsaus sopii verkkokiusaamisen tutkimiseen erityisen hyvin, koska tutkittavaa kirjallisuutta oli määrällisesti vähän ja haluttiin tutkia yleisesti mitä ilmiöstä jo tiedetään ja mitä ei ole tutkittu. Kirjallisuuskatsauksen valintaa verkkokiusaamisen tutkimiseen puoltaa myös se, että tutkittava materiaali voi olla sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista ja katsauksessa voidaan tuottaa kvalitatiivista analyysia myös kvantitatiivisesta tutkimuksesta. (Reinard 2007, 175, 550.)

3.3 Aineiston haku

Hakusanat

Toteutin aineiston haun hakusanalistojen avulla, jotka kävin systemaattisesti läpi eri tietokannoissa. Muodostin hakusanalistat etsimällä ensin satunnaisesti tietoa verkkokiusaamisesta englanniksi ja suomeksi ja kirjaamalla viitteissä olevia asiasanoja ja termejä, joita ilmiöstä yleisimmin käytetään. Suomenkielistä tutkimusta ei tässä vaiheessa löytynyt, joten muodostin lopulliset hakusanat englanniksi. Haut toteutettiin kahden sanan yhdistelmähakuina, käymällä kahden erillisen listan kaikki mahdolliset sanaparit läpi. Toiseen listaan sisältyi sanoja, jotka kuvaavat teknologiaa tai verkkoa ja toinen lista koostui sanoista, jotka kuvaavat kiusaamista.

Käytetyt hakusanat olivat:

cyber	bull*
electronic	harassment
technolog*	violence
computer (mediated)	crime
digital*	victim*
(inter)net	aggressi*
web	teasing
online	
virtual*	

Tähdellä merkityissä sanoissa käytin sanakatkaisua, jolloin hakutulokseen saatiin mukaan myös sanojen johdannaiset ja taivutusmuodot. Tällöin esimerkiksi sanavartalo *bull* toi tuloksiksi sekä sanan *bullies* (kiusaajat) että *bullying* (kiusaaminen) ja sanavartalo *aggressi* toi tuloksiksi sekä sanat *aggressive* (aggressiivinen, vihamielinen), *aggressiveness* (aggressiivisuus) että *aggression* (aggressio, hyökkäys). Yksittäisenä fraasina käytin myös termiä *online social cruelty*.

Systemaattinen aineiston haku toteutettiin vuosina 2009–2010. Hakua ei tarvinnut rajata ajallisesti tai hakusanoilla; verkkokiusaaminen on suhteellisen tuore ilmiö ja sitä on tutkittu vasta alle kymmenen vuotta, joten kaikki tuolloin löydettyt tieteelliset artikkelit mahtuivat mukaan analyysiin. Vanhin systemaattisessa haussa löydetty artikkeli oli vuodelta 2004. Hakusanat toivat mukanaan myös aiheeseen liittymätöntä kirjallisuutta kuten työpaikkakiusaamista, mutta sitä oli hyvin vähän, joten sen pois karsiminen onnistui manuaalisesti haun aikana. Hakuvaiheessa löydettyjen artikkelien määrä pysyi sen verran suppeana, että silmäilin ne läpi lähinnä otsikon osalta ja jos ne vaikuttivat käsittelevän lasten ja nuorten verkkokiusaamista tallensin ne myöhempää lukemista ja tulevaa analyysiä varten.

Tietokannat

Aineiston haku tapahtui Nelli-portaalin kautta. Haut kohdistettiin yksitellen seuraaviin tietokantoihin:

Monialaiset tietokannat: Jykdok, Linda, Web of Science (ISI), Academic Search Elite

(Ebsco), Electronic, Journals Service (Ebsco), Sage Journals Online (Sage Premier), Science Direct (Elsevier), Wiley Interscience Journals

Viestinnän tietokannat: Communication & Mass Media Complete (Ebsco)

Kasvatustieteen tietokannat: Eric (CSA)

Psykologian tietokannat: PsycINFO (Ovid)

Sosiologian tietokannat: Sociological Abstracts (CSA)

Tämän lisäksi sanahaku kohdistettiin myös Helkaan, joka on Helsingin yliopiston kirjaston portaali, sekä Google Scholariin, jonka avulla voi etsiä verkosta löytyviä tieteellisiä julkaisuja. Google Scholarissa haku ei kuitenkaan ollut yhtä systemaattista johtuen hakupalvelun laajuudesta ja muista ominaisuuksista. Google Scholarin kautta löytyi kuitenkin muutama aiheeseen liittyvä artikkeli kokonaisuudessaan, joihin minulla ei Nelli-portaalin kautta ollut luku-oikeutta.

3.4 Aineiston analyysi

Materiaalin raja

En rajannut aineistohakuun pelkkiä kokotekstejä, mutta luonnollisestikin materiaaliksi valikoitui vain sellaisia artikkeleita, joihin minulla oli luku-oikeus, eli vapaa pääsy Google Scholarin kautta tai Jyväskylän yliopiston tunnuksilla Nelli-portaalin kautta. Tiedonhaku tuotti yhteensä 86 kappaletta lasten ja nuorten verkkokiusaamiseen liittyvää tulosta. Analyysiin sisällytettiin kuitenkin vain tieteellisissä julkaisuissa julkaistut vertaisarvioidut empiiriset tutkimukset.

Analyysin ulkopuolelle jäi 53 artikkelia ja kolme kirjaa. Analyysiin kelpaamattomissa artikkeleissa oli muun muassa aikakauslehdissä julkaistuja verkkokiusaamista lyhyesti kuvailevia tietoisuuksia, joissa ohjeistettiin nuoria, vanhempia tai opettajia sekä

artikkeleita, jotka esittelivät erilaisia projekteja tai materiaaleja, joiden avulla verkkokiusaamista pyritään estämään tai vähentämään. Analyysiin ei myöskään kelpuutettu sellaisia tieteellisiä tutkimuksia, joissa sivuttiin verkkokiusaamista, mutta artikkelin päätutkimusteema oli jokin muu. Nämä artikkelit koskivat muun muassa blogin kirjoittamisen turvallisuutta, nuorten MySpacen käyttöä tai seksuaalista ahdistelua internetissä. Sellaiset tutkimukset kuitenkin hyväksyttiin, joissa tutkittiin sekä verkkokiusaamista että perinteistä kiusaamista tai sekä nuorten että aikuisten verkkokiusaamista. Analyysistä jäivät pois myös artikkelit, joissa ei esitelty ensikäden tutkimusta tai jotka kartoittivat jo tehtyä tutkimusta.

Kirjallisuuskatsaukseen valikoitui lopulta 30 empiiristä tutkimusta, jotka on vertaisarvioitu ja julkaistu tieteellisissä julkaisuissa. Analyysin ulkopuolelle jääviä kirjoja ja muutamaa artikkelia hyödynnettiin kuitenkin tutkielman pohdintaluvuissa.

Metasynteesi

Aineiston analysointimenetelmäksi valitsin metasynteessin. Kvalitatiivinen metasynteesi on tulkintaa, vertailua ja analyysia aiemmasta tutkimuksesta ja pyrkii ymmärtämään ja selittämään jotakin ilmiötä (Walsh & Downe 2005, 210; Zimmer 2006, 312).

Kvalitatiiviset tutkimukset ovat usein eristyksissä toisistaan, eivätkä tulokset ja havainnot ole välttämättä siirrettävissä tai verrattavissa. Zimmerin (2006, 311–312) mukaan kvalitatiivinen metasynteesi vastaa näihin puutteisiin.

Metasynteesi on suhteellisen uusi analyysimenetelmä. Walshin ja Downen (2005, 204) mukaan Stern ja Harris (1985) olivat ensimmäisiä, jotka käyttivät termiä kvalitatiivinen metasynteesi kvalitatiivisten tutkimusten fuusiosta. Sternin ja Harrisin tavoitteena oli luoda teoria tai malli, joka pystyisi selittämään samantyyppisten laadullisten tutkimusten tuloksia.

Metasynteesi voidaan nähdä myös kirjallisuuskatsauksen tyyppinä. Metasynteessin paikkaa kirjallisuuskatsauksen muihin alalajeihin nähden on syytä hieman avata, jotta se ymmärretään omana menetelmänään ja sen erot esimerkiksi meta-analyysiin hahmottuvat. Salminen (2011) jakaa kirjallisuuskatsauksen kolmeen tyyppiin, jotka ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi.

Meta-analyysi taas jaotellaan sekä kvalitatiiviseen että kvantitatiiviseen analyysiin. Kvalitatiivinen meta-analyysi voidaan vielä jakaa kahteen eri orientaatioon: meta-yhteenvetoon ja metasynteisiin.

Zimmerin (2006, 312) mukaan metasynteesi on prosessi, jossa tehdään yhteenveto jonkin tietyn ilmiön tai alueen koko kentästä ja tuotetaan kyseisestä aihealueesta kattava ja jäsenelty katsaus. Metasynteesi ei ole alkuperäisen *aineiston* uudelleen tulkintaa (vrt. kvantitatiivinen meta-analyysi), vaan aiempien *tulosten* tulkintaa, analyysiä ja vertailua. Metasynteessin tavoitteena on tuoda yksittäisiä tutkimuksia yhteen ja parantaa objektiivisuutta ja yleistettävyyttä muodostamalla aiemman tiedon pohjalta uusia tulkintoja ja luomalla teoriaperustaa. Metasynteessissä pyritään tuottamaan tietoa, joka on tarkoituksenmukaisempaa ja yleistettävämpää, kuin perinteisessä kirjallisuuskartoituksessa. (Zimmer 2006, 312.)

Kvalitatiivisen metasynteessin toinen tavoite on teorian selittäminen, eli sitä voi luonnehtia deduktiiviseksi analyttiseksi prosessiksi, jolloin esimerkiksi toisesta tutkimuksesta löytyvä abstrakti käsite täydentyy synteessin kautta toisen tutkimuksen tuloksilla. (Zimmer 2006, 313.) Hermeneuttisena lähestymistapana metasynteesi pyrkii ennemminkin ymmärtämään, tulkitsemaan ja selittämään kuin kokoamaan ja ryhmittelemään (Walsh & Downe 2005, 204). Meta-yhteenvetoon verrattuna metasynteesi on tulkitsevampi ja kuvailevampi analyysin muoto.

Meta-yhteenvedossa korostuu matemaattisempi ja määrällisempi ote, ja se muistuttaa enemmän kvantitatiivista meta-analyysia, jossa tuloksia esitellään selkeästi numeroina. Laadullinen metasynteesi on erittäin lähellä systemaattista kirjallisuuskatsausta, mutta metasynteessissä painotetaan enemmän tutkimustulosten analysointia ja uudelleentulkintaa. Muita metasynteisiä lähellä olevia aineiston lähestymistapoja ovat grounded theory, sisällönanalyysi ja etnografia. (Salminen 2011, 12.)

Metasynteisiä voidaan soveltaa sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen laadulliseen analysoimiseen. Etukäteen oli tiedossa, että empiiristä tutkimusta verkkokiusaamisesta on määrällisesti vähän ja analyysiin haluttiin sisällyttää kaikki aiheesta löytyvä kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus. Metasynteessin valinta lähestymistavaksi oli näin ollen perusteltua. Zimmerin (2006, 312) mukaan eri tutkijat käyttävät usein eri kieltä kuvaamaan samaa ilmiötä ja tutkimusta on tehty monilla eri

menetelmillä ja eri metodologioilla ja metasynteesi tuo ratkaisuja tällaiseen problematiikkaan. Verkkokiusaamisen tutkimus on ollut pääosin kvantitatiivista, mutta ilmiön ollessa uusi, tutkimuksissa on käytetty hyvin erilaisia mittareita ja menetelmiä, ja teoriaa ja terminologiaa on määritelty hyvin laveasti, joten niiden jäsentely kvantitatiivisin menetelmin olisi ollut hankalaa. Laadullisen tutkimuksen jäsentelyä käyttävä synteesi oli tästäkin syystä sopiva analyysimenetelmäksi.

Tässä tutkielmassa metasynteessissä edettiin Walshin ja Downen (2005) esittämien työvaiheiden mukaan. Metasynteessin analyysiä ohjaa tutkimuskysymys tai tutkimusongelma ja tavoitteet. Synteessin ensimmäiset vaiheet ovat aihealueen tarkka rajaus ja analyysiin sopivien artikkeleiden hakeminen. Nämä työvaiheet on tarkemmin kuvattu kirjallisuuskatsauksen toteutuksen aiemmissa luvuissa. Metasynteisiin ei kannata valita liian suurta määrää kirjallisuutta, koska laadullisesta synteesistä tulee tällöin liian työläs. Sen vuoksi aiheen rajaus riittävän spesifiksi on tärkeää. (Walsh & Downe 2005, 206.) Verkkokiusaamisen suhteen aiheen rajaus ei ollut ongelma, koska aiheesta tehty tutkimus arveltiin jo ennalta suppeaksi ja määrältään laadulliseen synteisiin sopivaksi.

Vaikka metasynteesi ei ole kvantitatiivinen menetelmä, on ideaalitalanne kuitenkin se, että kaikki valitusta aihealueesta tehty tutkimus voitaisiin sisällyttää synteisiin, eikä valita vain pientä otosta (Walsh & Downe 2005, 206). Tämän tutkielman metasynteisiin pystyttiin sisällyttämään kattavasti kaikki aineiston hakuajanaan mennessä tehty verkkokiusaamisen empiirinen tutkimus, joten synteesistä saatiin mahdollisimman kattava. Synteessin ulkopuolelle jäi ainoastaan muutama artikkeli, joihin tutkielman tekijällä ei ollut luku-oikeutta.

Aineiston analyysin seuraava vaihe oli valittujen tutkimusten arviointi ja analysointi. Luin valitut artikkelit huolellisesti ja keräsin niistä tuloksia, käsitteitä ja määritelmiä. Ryhmittelin ja luokittelin ne taulukkoon vertailemalla niitä toisiinsa ja etsimällä yhtäläisyyksiä ja eroja. Analyysivaiheessa osittain myös kvantifioin aineistoa esimerkiksi laskemalla aineistosta kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimusten määrät. Etsin ja taulukoin jokaisesta tutkimuksesta verkkokiusaamisen määritelmät, tutkimuksen pääteemat, mittaamiseen käytetyt menetelmät sekä sen missä lehdessä tutkimus oli julkaistu. Pyrin selvittämään myös julkaisujen ja tutkijoiden tieteenalat, mutta se ei ollut aivan yksiselitteistä, koska julkaisut olivat useimmiten monitieteisiä ja

tieteenalat on jaoteltu eri yliopistoissa ja eri maissa eri tavoin. Esimerkiksi viestintä (*communication*) on terminä laaja ja voi viitata esimerkiksi vuorovaikutukseen, sosiaalitieteisiin tai informaatioteknologiaan.

Verkkokiusaamista on sanoitettu eri tutkimuksissa hyvin eri tavoin. Siksi käytin termien muuntamisen apuna metaforia, mikä tarkoittaa että eri tutkimuksista löydetyt käsitteet muunnetaan yhdeksi samaa tarkoittavaksi käsitteeksi ja tutkimustuloksia yhtenäistetään. Tärkeää on, että metasynteessissä ei kuitenkaan yhdistellä aineistoa pakottamalla, jolloin pysyy avoinna sekin mahdollisuus, että termien ja tulosten eroavaisuudet johtavat uusien käsitteiden muodostumiseen. Tätä kutsutaan tulkitsevaksi synteeksiksi. (Walsh & Downe 2005, 209.) Salmisen (2011, 13) mukaan kyse on kielellisestä tiivistämisestä, eli tulosten kieli yhtenäistetään mahdollisimman pitkälle. Huomioin analyysissä myös verkkokiusaamisen tutkimuksen katvealueita, eli sen mitä ei ole tutkittu. Verkkokiusaamisen tutkimuksen puutteet oli myös yksi tutkimustavoitteista.

Metasynteessin tulokset on tiivistetty seuraavassa artikkelissa. Tämän lisäksi pohdin valikoituja tuloksia tutkielman toisessa osassa. Kirjallisuuskatsausta varten toteutettua systemaattista kirjallisuushakua on pohdintaa varten osin täydennetty uudemmallalla verkkokiusaamisen kirjallisuudella.

**LASTEN JA NUORTEN VERKKOKIUSAAMISEN
TUTKIMUSHAASTEITA**

tekijät

Heidi Nieminen & Maili Pörhölä

Prologi, puheviestinnän vuosikirja 2011, 74–85

Tiivistelmä

Verkkokiusaaminen (cyberbullying) on suhteellisen uusi käsite, jolla tarkoitetaan viestintäteknologian kuten sähköpostin, puhelimen tai sosiaalisen median välityksellä tapahtuvaa loukkaamista ja vahingoittamista. Vaikka ilmiö on saanut mediassa paljon julkisuutta, on verkkokiusaamisen tutkimus käynnistynyt vasta 2000-luvun puolivälissä. Tutkijat ovat olleet kiinnostuneita erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa esiintyvistä verkkokiusaamisesta, josta onkin muutamassa vuodessa kasvanut yksi koulumaailman vakavimmista ongelmista.

Tässä kirjallisuuskatsauksessa kuvataan, miten verkkokiusaamista on määritelty ja millaisia erityispiirteitä siinä on tunnistettu. Lisäksi kootaan verkkokiusaamisen keskeisimpiä tutkimuskohteita ja pohditaan, millaisia haasteita verkkokiusaamisen tutkimiseen liittyy. Vaikka verkkokiusaamisen erityispiirteitä jo tunnetaankin, katsaus osoittaa ilmiön määrittelyn olevan vielä puutteellista. Tutkimuksen kohteita on toistaiseksi ollut niukasti ja tutkimusmenetelmät ovat olleet yksipuolisia.

Asiasanat:

internet, kiusaaminen, lapset, nuoret, verkkokiusaaminen, viestintä, vuorovaikutussuhteet

Artikkeli perustuu Heidi Niemisen puheviestinnän pro gradu -tutkielmaan, jota ohjaa Maili Pörhölä.

Johdanto

Vaikka viestintäteknologialla on merkittävä rooli nykynuoren elämässä, sen käyttöä ja merkitystä nuorten sosiaalisissa suhteissa ymmärretään vielä valitettavan huonosti (Buckingham 2004, 79). Teknologian välityksellä tapahtuva kiusaaminen on ilmiö, joka on lisääntyvässä määrin herättänyt huolta niin kasvattajien kuin tutkijoidenkin keskuudessa. Sitä pidetään yhtenä koulumaailman vakavimmista ja nopeimmin kasvavista ongelmista (Campbell 2005; Li 2008).

Lasten ja nuorten keskuudessa esiintyvä verkkokiusaaminen on saanut paljon huomiota mediassa, mutta vain muutamat tutkijat ovat perehtyneet tähän uuteen kiusaamisen muotoon (Kowalski & Limber 2007). Ensimmäisen verkkokiusaamista käsittelevän empiirisen tutkimuksen julkaisivat Ybarra ja Mitchell vuonna 2004. Verkkokiusaaminen tapahtuu puhelimen, sähköpostin ja pikaviestinten välityksellä sekä levittämällä materiaalia internetissä. Teknologia mahdollistaa sen, että kiusaaminen voi tapahtua salassa, levitä nopeasti ja vaikuttaa pitkään (Agatston, Kowalski & Limber 2007; Mason 2008; Slonje & Smith 2008).

Verkkokiusaamisen seurauksia pidetään jopa vakavampina kuin perinteisen, kasvokkaistilanteissa tapahtuvan kiusaamisen. Monet perinteisen kiusaamisen uhrin kärsivät fyysisistä ja psykososiaalisista ongelmista kuten ahdistuneisuudesta, masentuneisuudesta, itsetuhoisista ajatuksista, syömishäiriöistä ja erilaisista sairauksista. Lisäksi kiusaamisen on todettu vaikuttavan itsetuntoon ja koulumenestykseen (ks. esim. Pörhölä 2009 kirjallisuuskatsausta). Verkkokiusaamisen uhrin kokevat tutkijoiden mukaan ahdistuneisuutta ja epävarmuutta vielä enemmän kuin perinteistä kiusaamista kokeneet, koska kiusaamista mahdollisesti seuraava yleisö on niin laaja ja tuntematon. Myös kiusaajan henkilöllisyys on uhrille usein epäselvä. (Beran & Li 2005; Katzer, Fetchenhauer & Belschak 2009; Mishna, Saini & Solomon 2009; Ortega ym. 2009; Pure 2009.)

Verkkokiusaamisen tutkimista pidetään hankalana, koska se eroaa perinteisestä kiusaamisesta eivätkä tutkijat ole vielä päätyneet yhteiseen määritelmään ilmiöstä. Esimerkiksi kiusaamispaikan, tapahtuma-ajan ja toistuvuuden määrittäminen on verkkokiusaamisessa ongelmallista, koska teknologia on ajasta ja paikasta riippumatonta. Tässä kirjallisuuskatsauksessa tarkastellaan verkkokiusaamista

käsitteleviä empiirisiä tutkimuksia ja kuvataan (1) miten verkkokiusaamista on määritelty ja millaisia erityispiirteitä sillä on nähty olevan, (2) mitkä ovat olleet verkkokiusaamisen keskeisimmät tutkimuskohteet ja (3) millaisia haasteita verkkokiusaamisen tutkimukseen liittyy.

Internetissä avoimesti olevien julkaisujen sekä Jyväskylän yliopiston kirjaston kautta saatavilla olevien tietokantojen avulla toteuttamamme kirjallisuuskartoitus osoitti, että vuosien 2004–2010 välillä kansainvälisissä tieteellisissä aikakauslehdissä on julkaistu kolmisenkymmentä verkkokiusaamista käsittelevää, empiiriseen alkuperäistutkimukseen pohjautuvaa tutkimusraporttia. Aihetta käsittelevien kirjallisuuskatsausten ja teoreettisten artikkeleiden määrä on huomattavasti suurempi. Analysoimme empiiriset tutkimusraportit poimimalla verkkokiusaamisesta käytetyt määritelmät ja ilmiön kuvailut sekä tiivistämällä keskeiset tutkimuskohteet ja käytetyt tutkimusmenetelmät. Nämä koottiin synteesiksi, jonka tulokset tiivistämme tässä artikkelissa. Kirjallisuuskatsaus alkaa verkkokiusaamisen määritelmien ja erityispiirteiden tarkastelulla. Sen jälkeen kokoamme verkkokiusaamisen keskeisimmät tutkimuskohteet. Puheviestinnän tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoinen kohde on ollut läheisten vuorovaikutussuhteiden merkitys kiusaamisprosesseissa, mitä pohdimme erillisessä luvussa. Lopuksi tarkastelemme tutkimuksissa käytettyjä menetelmiä ja osoitamme niihin liittyviä haasteita.

Verkkokiusaamisen määrittelyminen

Kiusaamisen tutkimus on alkujaan käynnistynyt psykologian tieteenalalla. Näistä lähtökohdista kiusaaminen onkin useimmiten määritelty aggressiiviseksi käyttäytymiseksi, ja perinteisen kiusaamisen ja verkkokiusaamisen on ajateltu pitkälti liittyvän toisiinsa (Li 2007a). Verkkokiusaamisen tutkijat ovat pääasiassa psykologian, kasvatustieteiden ja sosiologian tieteenaloilta sekä monitieteisistä tutkimusryhmistä, joissa nämä tieteenalat usein yhdistyvät. Verkkokiusaamista käsitteleviä empiirisiä tutkimuksia on niin ikään julkaistu voittopuolisesti psykologian aikakauslehdissä sekä monitieteisissä julkaisuissa.

Verkkokiusaamiseen viitataan yleensä englanninkielisellä termillä ‘cyberbullying’ (tai cyber bullying) ja toisinaan myös käsitteillä ‘electronic/internet/online harassment’ tai

‘online cruelty’. Termillä cyberbullying tarkoitetaan useimmiten kiusaamistilannetta, jossa kiusaava osapuoli tuntee uhrinsa ja valitsee tämän tietoisesti kiusaamisensa kohteeksi (Beran & Li 2007; Mason 2008). Lisäksi on korostettu, että verkkokiusaamiselle on ominaista loukkaamisen ja vahingoittamisen toistuminen, vallan epätasapaino osapuolten välillä ja kiusaavan osapuolen mahdollisuus pysytellä anonyymina (Ševčíková & Šmahel 2009).

Edellä mainituilla käsitteillä on kuitenkin nähty olevan myös sisällöllisiä eroja tutkijoista, tieteenalasta ja ajankohdasta riippuen. Varsinkin termejä online harassment ja internet harassment on käytetty myös laajemmassa merkityksessä kuvaamaan verkossa tapahtuvaa häirintää, joka voi kohdistua uhuriin myös hänelle tuntemattoman henkilön taholta (esim. Hinduja & Patchin 2007; Ybarra & Mitchell 2004). Toisinaan cyberbullying onkin ymmärretty tämän laajemman käsitteen alakäsitteeksi ja yhdeksi verkossa tapahtuvan häirinnän muodoksi (esim. Hinduja & Patchin 2007; Ševčíková & Šmahel 2009; Ybarra & Mitchell 2004).

Toisinaan käytettyjen käsitteiden merkitys on saattanut hämärtyä määrittelyn ja operationaalistuksen välisen ristiriidan vuoksi. Tutkimusraporttien teoriaosuudessa on saatettu selkeästi erotella kiusaaminen ja esimerkiksi salasanoja kalastelevat sähköpostiviestit eri ilmiöiksi, mutta menetelmäkuvauksesta ei selviä, ovatko tutkittavat olleet kyselyyn vastatessaan tietoisia siitä, mitä verkkokiusaamisella siinä tarkoitetaan.

Tutkijat ovat myös keskustelleet siitä, onko verkkokiusaaminen kokonaan oma ilmiönsä vai kiusaamisen uusi alalaji. Viimeaikaisten näkemysten mukaan verkkokiusaamista pidetään lähinnä yhtenä kiusaamisen muotona ennemminkin kuin erillisenä ilmiönä (esim. Beran & Li 2007). Ortegan ja kumppaneiden (2009) mukaan verkkokiusaaminen rakentuu saman relationaalisen dynamiikan pohjalle kuin perinteinen kiusaaminenkin, ja samat roolit (uhrin ja kiusaajan) ovat tunnistettavissa kiusaamistilanteissa.

Verkkokiusaaminen on empiirisissä tutkimuksissa tyypillisesti määritelty käyttämällä perinteisen kiusaamisen määritelmää ja sijoittamalla se virtuaalimaailmaan (Juvonen & Gross 2008; Schultze-Krumbholz & Scheithauer 2009). Analysoimamme tutkimusraportit osoittivat, että enemmistö tutkijoista on perustanut määritelmänsä koulukiusaamista tutkineen Dan Olweuksen kiusaamisen määritelmälle.

”A person is bullied when he or she is exposed, repeatedly and over time, to negative actions on the part of one or more other persons, and he or she has difficulty defending himself or herself.”

(Olweus 1993, 9)

Olweus (1993) kuvaa kiusaamisen toistuvaksi aggressioksi ja systemaattiseksi vallankäytöksi yhden tai useamman oppilaan toimesta. Koska kiusaaminen perustuu vallan epätasapainoon, uhrin on vaikea puolustaa itseään. Koulukiusaamisen määrittelylle tyypillisellä tavalla kiusaamisen ajatellaan voivan olla fyysistä, verbaalista tai epäsuoraa vahingoittamista kuten kohteen sosiaalista eristämistä ja juorujen levittämistä hänestä.

Viestintäteknologian avulla voidaan välittää tekstiä, kuvaa ja ääntä. Fyysisen kiusaamisen muodot edellyttävät kosketusyhteyttä joko kiusaamisen uhriin tai ainakin hänen omaisuuteensa tai aikaansaannoksiinsa. Fyysinen vahingoittaminen ei siis olisi mahdollista virtuaaliympäristössä, mikä tulisikin ottaa huomioon verkkokiusaamista määriteltäessä.

Joissakin verkkokiusaamista käsittelevissä empiirisissä tutkimuksissa on viitattu Nancy Willardin määritelmään (esim. Beran & Li 2007; Li 2008).

”Cyberbullying: Sending or posting harmful material or engaging in other forms of social aggression using the Internet or other digital technologies.”

(Willard 2007, 1)

Willardin (2007) mukaan verkkokiusaaminen on loukkaavan tekstin tai kuvan lähettämistä tai julkaisemista internetiä tai muita digitaalisia viestintävälineitä käyttäen. Tässä määritelmässä ei puolestaan huomioida lainkaan ääntä, joten esimerkiksi loukkaavat puhelut ja internetiin viedyt äänitallenteet eivät sisältyisi määritelmään.

Muutamassa tutkimuksessa on viitattu kiusaamista käsittelevän sivuston ”www.bullying.org” kehittäjän Bill Belseyn määritelmään (Cassidy, Jackson & Brown 2009; Li 2007). Sen mukaan verkkokiusaaminen on yksilön tai ryhmän tahallista,

vihamielistä ja toistuvaa käyttäytymistä, jonka tavoitteena on vahingoittaa kohdetta viestintäteknologian avulla.

"Cyberbullying involves the use of information and communication technologies to support deliberate, repeated, and hostile behaviour by an individual or group, that is intended to harm others."

(Belsey 2004)

Belseyn (2004) määritelmä korostaa uhrin vahingoittamisen tahallisuutta. Tutkijat ovat kuitenkin esittäneet arveluja siitä, onko kiusaaminen aina tietoista ja tahallista vahingoittamista, vai voisiko se joskus syntyä muiden sinänsä positiivisten vuorovaikutusilmiöiden (esim. ryhmän koheesion vahvistamisen) sivutuotteena (Pörhölä, Karhunen & Rainivaara 2006). Kaikissa verkkokiusaamista käsittelevissä tutkimuksissa tutkimuskohdetta ei määritellä lainkaan. Esimerkiksi Lodge ja Frydenberg (2007) yksinkertaisesti toteavat, että verkkokiusaaminen on kiusaamista elektronisen viestinnän kautta. Useat tutkijat ovatkin tiedostaneet verkkokiusaamisen määrittelyä koskevat ongelmat ja sen, että riittävän määrittelyä puuttuminen vaikeuttaa ilmiön tutkimista.

Verkkokiusaamisen erityispiirteet

Verkkokiusaamisen tutkimuksen ollessa vielä varsin nuorta kiusaamisen ominaispiirteet ovat herättäneet tutkijoiden mielenkiinnon. Willard (2007) on erottanut seitsemän verkkokiusaamisen muotoa:

(1) *vihamielinen kommentointi (flaming)*: vihaisten, tönkeytyneiden tai alatyylisten viestien lähettäminen verkkoyhteisöön tai henkilölle suoraan esimerkiksi sähköpostilla tai tekstiviestillä

(2) *häirintä (harassment)*: toistuva loukkaavien viestien lähettäminen henkilölle esimerkiksi sähköpostilla tai tekstiviestillä

(3) *mustamaalaaminen (denigration)*: vahingollisten, perättömien tai julmien väitteiden kertominen henkilöstä jollekin toiselle tai vahingollisen materiaalin julkaiseminen internetissä

(4) *toiseksi henkilöksi tekeytyminen (impersonation)*: harhauttaminen tai kohteen saattaminen huonoon valoon toiseksi ihmiseksi tekeytymällä.

(5) *paljastaminen (outing and trickery)*: arkaluonteisen tai yksityisen informaation

julkaiseminen, esimerkiksi henkilön yksityisten viestien tai kuvien julkaiseminen tai lähettäminen eteenpäin

(6) *poissulkeminen (exclusion)*: henkilön poissulkeminen verkkoryhmästä tai -yhteisöstä

(7) *verkkovainoaminen (cyberstalking)*: verkkohäirintä, joka sisältää uhkailua, tai häirintä koetaan muutoin uhkaavaksi.

(Willard 2007, 5–10)

Verkkokiusaamisen uhri voi saada loukkaavia tai uhkaavia tekstiviestejä tai puheluita missä tahansa ja mihin tahansa aikaan. Tutkijat olettavatkin, että suurin osa lasten kokemasta kiusaamisesta tapahtuu itse asiassa koulupäivän ulkopuolella (Agatston, Kowalski & Limber 2007; Mason 2008), mikä heikentää heidän turvallisuudentunnettaan (Kowalski & Limber 2007; Slonje & Smith 2008). Teiniikäiset hallitsevat usein tietokoneen ja kännykän käytön paremmin kuin heidän vanhempansa, ja tietokone on sijoitettu nuoren yksityisalueelle tämän omaan huoneeseen (Patchin & Hinduja 2006). Yksityisyys on nuorelle tärkeää, ja on havaittu, että vanhempien pyrkiessä kunnioittamaan nuoren yksityisyyttä he saattavat jäädä täysin tietämättömiksi verkossa piilevistä vaaroista (Li 2007b; 2008; Mishna, Saini & Solomon 2009).

Internet on suhteellisen uusi ja laajalle ulottuva viestintäväline. Vaikka internetin keskustelufoorumeilla on omat valvojansa, ei kukaan ole tietoinen kaikesta materiaalista, jota on saatavilla muun muassa Myspacen, Facebookin, Youtuben ja tuhansien muiden sivustojen kautta. Lisäksi käyttäjien henkilökohtaiset viestit näkyvät vain lähettäjälle ja vastaanottajalle ja ovat siten valvonnan ulkopuolella. Kukaan ei myöskään tarkkaile tai sensuroi sähköpostien ja tekstiviestien mahdollista loukkaavaa sisältöä (Patchin & Hinduja 2006).

Perinteisissä, kasvokkain tapahtuvissa kiusaamistilanteissa vierestä seuraajia on yleensä vain muutama. Verkkokiusaamisen yleisö voi olla määrältään rajaton (Kowalski & Limber 2007). Internet mahdollistaa esimerkiksi juorujen levittämisen tai kuvien ja videotallenteiden lataamisen sekunneissa tuhansille ihmisille (Mason 2008; Slonje & Smith 2008).

Verkko tarjoaa kiusaajille näkymättömyyden ja anonyymiteetin (Slonje & Smith 2008). Koska oppilaat voivat käyttää toisten henkilöiden puhelimia tai sähköpostitunnuksia tai

pysyä nimettöminä, kiusaamiseen syyllistyneitä ei useinkaan saada vastuuseen (Kowalski & Limber 2007). Virtuaalimaailmassa uhri ja kiusaaja eivät useinkaan näe toisiaan, mikä saattaa johtaa siihen, että kiusaaja ei myöskään tunnista aiheuttavansa kohteelleen vahinkoa. On oletettu, että ilman välitöntä palautetta ja uhrin emotionaalisten reaktioiden näkemistä empatian, katumuksen ja säälin kokeminen olisi epätodennäköisempää kuin kasvokkaistilanteissa (Kowalski & Limber 2007; Li 2008; Slonje & Smith 2008). Verrattuna perinteiseen kiusaamiseen verkkokiusaamisen erityispiirteisiin näyttäisi siis kuuluvan ainakin haitallisten viestien laaja leviäminen ja kontrolloimattomuus, loukkaavan viestinnän riippumattomuus ajasta ja paikasta, kiusaajan mahdollisuus pysytellä anonyymina sekä välittömän palautteen puuttumisen mahdollisesti synnyttämä tunteettomuus uhrin kärsimyksiä kohtaan.

Verkkokiusaamisen tutkimuskohteet

Verkkokiusaamisen tutkimus on keskittynyt pääasiassa ilmiön yleisyyden mittaamiseen, perinteisen kiusaamisen ja verkkokiusaamisen vertailuun sekä kiusaamiseen käytettyjen viestimien tarkasteluun. Lisäksi on tutkittu kiusaamiskokemusten vaikutuksia uhrin hyvinvointiin sekä sitä, kenelle kiusaamisesta kerrotaan. Tutkimuksissa ei ole yleensä eroteltu kiusaajia ja kiusattuja, vaan heitä on tutkittu yhtenä joukkona. Henkilökohtaisia verkkokiusaamisen kokemuksia on kuitenkin tarkasteltu lähinnä kiusattujen näkökulmasta, ja tutkimuksissa on keskitytty pääasiassa kiusaamisen lyhyen aikavälin seurauksiin. Seuraavassa tarkastelemme erityisesti tutkimuksia, joissa on vertailtu perinteisen ja teknologiavälitteisen kiusaamisen osapuolten hyvinvointiongelmia.

Yksi yleisimmistä tarkastelun kohteista on ollut se, mitä elektronisia viestimiä kiusaamiseen käytetään ja millä välineellä on kielteisin vaikutus uhreihin. Esimerkiksi Slonjen ja Smithin (2008) 12–20-vuotiailta opiskelijoilta keräämä kyselyaineisto osoitti, että nuoret pitivät kuvien ja videoiden välityksellä tapahtuvaa kiusaamista haitallisimpana. Lisäksi ne vastaajat, jotka olivat itse joutuneet verkkokiusaamisen kohteeksi, pitivät kaikkia verkkokiusaamisen muotoja haitallisempina kuin perinteistä kiusaamista.

Verkkokiusaamisella oletetaan olevan kiusaamisen uhreille vakavampia ja pitkäkestoisempia vaikutuksia kuin perinteisellä kiusaamisella. Monet perinteisen

kiusaamisen uhrin kärsivät fyysisistä ja psykososiaalisista ongelmista kuten ahdistuneisuudesta, masentuneisuudesta, itsetuhoisista ajatuksista, syömishäiriöistä, erilaisista sairauksista ja vuorovaikutusongelmista sekä itsetunnon ja koulumenestyksen heikentymisestä (ks. esim. Pörhölä 2009). On myös tapauksia, joissa kiusaaminen on yhdistetty uhrin itsemurhaan (Campbell 2005; Hinduja & Patchin 2007; Mason 2008).

Verkkokiusaamisen uhrin kokevat tutkijoiden mukaan enemmän ahdistuneisuutta ja epävarmuutta kuin perinteistä kiusaamista kokeneet, koska kiusaamisviestien mahdollinen yleisö on niin laaja ja tuntematon. Myös kiusaajan identiteetti jää usein uhrille epäselväksi. On oletettu, että vihollinen, jonka tunne, olisi vähemmän pelottava kuin vihollinen, jota emme tunne (Kowalski & Limber 2007; Pure 2009; Slonje & Smith 2008). Lisäksi uhri ei voi tietää, onko verkkokiusaamisen takana yksi henkilö vai isompi joukko ihmisiä ja kokee siitä syystä itsensä puolustuskyvyttömäksi ja kykenemättömäksi kontrolloimaan tilannetta (Pure 2009). Verkkokiusaamisen uhrien on todettu olevan myös huolissaan siitä, kuinka pitkään heitä vahingoittava video tai kuva on näkyvillä verkossa ja seuraako se heitä mahdollisesti jopa aikuisuuteen asti vaikeuttaen seurustelusuhteita tai työnsaantia (Li 2008; Pure 2009).

Tutkijat ovat olettaneet, että viestintäteknologia rohkaisi kiusaajia anonymiteetin tarjotessa suojan sulkeutuneelle tai syrjäänvetäytyvälle henkilölle sellaisten aggressioiden toteuttamiseen, joita tämä ei koskaan ilmaisisi julkisesti (Campbell 2005; Li 2008; Patchin & Hinduja 2006). Kuitenkin tarkastelemistamme verkkokiusaamisen empiirisistä tutkimusraporteista vain kahdessa oli perehdytty verkossa kiusaaviin nuoriin ja heidän sosiaaliseen käyttäytymiseensä. Ybarra ja Mitchell (2007) sekä Schultze-Krumbholz ja Scheithauer (2009) havaitsivat, että verkkokiusaamista harjoittavien nuorten empatiakyky oli heikko ja antisosiaalinen käyttäytyminen oli heille muita tyypillisempää. Verkkokiusaamista harjoittavat nuoret kärsivät monenlaisista mielenterveysongelmista ja psykososiaalisista ongelmista kuten runsaasta päihteiden käytöstä ja masentuneisuudesta ja olivat taipuvaisia aggressiiviseen käyttäytymiseen. Verkkokiusaamisella näyttäisi siis olevan merkittäviä kytkeviä sekä kiusaavien että kiusattujen hyvinvointiin. Vaikka verkkokiusaamista pidetään jopa vahingollisempana kuin perinteistä kiusaamista, eroja näiden kiusaamismuotojen vaikutusten välillä on vaikea empiirisesti tutkia, koska samat yksilöt ovat useimmiten sekä perinteisen että verkossa tapahtuvan kiusaamisen osapuolina.

Läheisten vuorovaikutussuhteiden merkitys kiusaamisprosesseissa

Ystävyysuhteet ja sosiaalinen hyväksyntä ovat erittäin tärkeitä lasten ja nuorten kognitiivisen kehityksen kannalta, ja niiden uskotaan vaikuttavan merkittävästi muun muassa identiteetin ja itsetunnon rakentumiseen (Campbell 2005; Patchin & Hinduja 2006; Pure 2009; Samter 2003). Slonje ja Smith (2008) kysyivät verkkokiusaamisesta 12–20-vuotiailta nuorilta ja havaitsivat, että useimmat kiusaamisen uhrit joko eivät kertoneet kiusaamisestaan kenellekään (50 %) tai kääntyivät ystäviensä puoleen (35.7 %). Kukaan vastaajista ei ollut kertonut kiusaamisestaan opettajalle ja hyvin harvat olivat kertoneet vanhemmilleen. Cassidy kollegoineen (2009) puolestaan havaitsi, että kiusaamista kokeneet peruskouluikäiset raportoivat kiusaamisesta koulun henkilökunnalle todennäköisemmin kuin lukiossa olevat opiskelijat.

Erityisesti tytöt suosivat kiusaamisprosesseissa selviytymiskeinoja, jotka liittyvät sosiaalisen tuen hakemiseen ja sosiaaliseen toimintaan sekä jännitteiden vähentämiseen. Toisaalta tytöt syyttävät helpommin itseään kokemastaan kiusaamisesta. Pojat ovat ratkaisukeskeisempiä ja tekevät työtä ongelman selvittämiseksi. Pojat myös yrittävät tyttöjä useammin keskittyä positiivisiin asioihin ja hakevat tukea harrastuksista ja muusta fyysisestä toiminnasta. (Lodge & Frydenberg 2007.)

On oletettu, että nuori, joka ei tiedä verkkokiusaajansa henkilöllisyyttä, saattaa pitää lähes jokaista vastaantulijaa potentiaalisena uhkana eikä tiedä, keihin ystävistään voi luottaa (Pure 2009). Toisaalta teknologia mahdollistaa myös ystävyysuhteen rakentumisen verkossa ilman, että osapuolet tapaavat toisiaan lainkaan kasvokkain. Verkossa kehittynyt ystävyysuhte voi olla toisinaan jopa vahvempi ja syvempi kuin kasvokkaismaailmassa rakennettu suhde. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että verkossa tavattu ystävä voi joskus paljastua eri ihmiseksi kuin tämä on kertonut olevansa (Kaare ym. 2007; Lenhart, Rainie & Lewis 2001). Tällaisen verkkokiusaamisen muodon voisi olettaa olevan erityisen tuhoisa lapsen tai nuoren vertaisiaan kohtaan tuntemalle luottamukselle.

Agatstonin ja kumppaneiden (2007) mukaan verkkokiusatut oppilaat eivät usko koulun henkilökunnan voivan auttaa heitä ja ovat myös haluttomia kertomaan kiusaamisesta vanhemmilleen, koska pelkäävät vanhempien tämän seurauksena rajoittavan heidän

tietokoneen käyttöön kotona. Lasten internetin käytön seuraamista ja valvomista pidetään tärkeänä epäeettisen verkkokäyttäytymisen vähentämisessä, mutta sen uskotaan olevan tehokkaampaa silloin, kun lapsi kertoo vapaaehtoisesti tekemisistään vanhemmilleen. Pelkkä internetin käytön rajoittaminen tai liiallinen valvominen tuskin vähentää kiusaamista vaan saattaa pikemminkin haitata nuoren ystävyys-suhteita ja sitä kautta jopa lisätä kiusaamista. (Hart, Newell & Frost Olsen 2003.)

Tulevaisuudessa olisi tarvetta tarkastella perusteellisemmin verkkokiusaamisen yhteyttä vanhemmuuteen, vanhemmuustyyliin, vanhempien omiin sosiaalisiin taitoihin, mediakompetenssiin sekä heidän kykyynsä opettaa lapsilleen eettisesti hyväksyttävää nettikulttuuria ja verkossa tarvittavia sosiaalisia taitoja. Teknologian hallinnassa lapset ovat nykyään usein vanhempiaan osaavampia. Pieni lapsi oppii vuorovaikutustaitoja vanhempiensa kanssa yhdessä tekemällä (Hart, Newell & Frost Olsen 2003), mutta nykyaikana yhdessä oleminen on vähentynyt lapsen istuessa yksin koneella. Mediakompetenssin opiskelu onkin olennaista, mutta edellyttää sitä, että sekä vanhempien että opettajien olisi tunnettava sosiaalista mediaa riittävän hyvin kyetäkseen ohjaamaan nuoria verkkoviestinnässä.

Verkkokiusaamisen tutkimuksen haasteet

Verkkokiusaamista pidetään monimutkaisena ilmiönä, koska virtuaalimaailman nähdään eroavan merkittävästi kasvokkaisuudesta (Spears ym. 2009). Teknologia kiinnittyy kuitenkin yhä vahvemmin ihmisten väliseen kommunikointiin, eikä verkkokiusaamista tulisi nähdä kasvokkaisuudesta erillisenä ongelmana. Perinteinen kiusaaminen ja verkkokiusaaminen tapahtuvat usein limittäin tai niin, että toisesta seuraa toista. Yhtäältä tiedetään, että kasvokkain tapahtuva kiusaaminen usein jatkuu verkossa, ja toisaalta esimerkiksi henkilöstä lähetetyt loukkaavat viestit tai videot saattavat aiheuttaa kaveriporukan ulkopuolelle jäämisen kasvokkaisuudessa.

Tulevaisuudessa virtuaalielämän erottaminen kasvokkaisuudesta käykin yhä vaikeammaksi ja jopa merkityksettömäksi. Verkkokiusaamisen tutkimuksissa ei ole vielä ehditty ottaa huomioon esimerkiksi älypuhelimia tai niin kutsuttuja taulutietokoneita, jotka mahdollistavat entistä paremmin sen, että vuorovaikutus voi tapahtua yhtä aikaa verkossa ja kasvokkain. Kiusaamisen välineet ja keinot nivoutuvat

tulevaisuudessa vielä enemmän yhteen, eikä esimerkiksi tekstiviestiä, sähköpostia tai vaikkapa Facebookin chat-viestiä voi enää erottaa selvästi toisistaan. Tämä tuottaa haasteita niin verkkokiusaamisen määrittelemiselle kuin sen tutkimiseen käytettäville menetelmillekin.

Verkkokiusaamisen tutkimus on muutamaa poikkeusta lukuunottamatta ollut kvantitatiivista. Tutkimusmenetelminä on käytetty verkossa täytettäviä kyselylomakkeita ja puhelinhaastattelua. Tutkittavat ovat useimmiten valikoituneet itse.

Verkkokiusaamisen tutkimiseen on usein käytetty mittareita, joita ei ole alunperin suunniteltu mittaamaan verkkokiusaamista tai kiusaamista ylipäätään. Mittareiden kehittelylle olisikin selvästi tarvetta. Toisaalta laadullisen tutkimuksen avulla olisi mahdollista päästä lähemmäksi lasten ja nuorten maailmaa ja verkkokiusaamisen erityispiirteitä.

Lapset ja nuoret ovat tutkimuskohteina haastavia ja asettuvat jo ikänsä puolesta tutkijan kanssa erilaiseen asemaan. Lisäksi kiusaaminen on monelle arka ja vaikea aihe, ja siitä kertominen voi olla hankalaa. Ryhmähaastattelut ja -keskustelut voisivat tuottaa tärkeää tietoa verkkokiusaamisen luonteesta lasten ja nuorten jäsennessä kokemuksiaan ja havaintojaan ikäistensä seurassa.

Toistaiseksi tutkijat eivät ole hyödyntäneet verkkokiusaamisen tutkimuksessa itse verkkoa kovinkaan laajasti. Verkkokiusaaminen tapahtuu usein tekstin, kuvien tai videon avulla, ja nämä konkreettiset todisteet jäävät yleensä talteen. Verkkokiusaamisen tutkimuksessa olisi siis mahdollista käyttää myös valmiita dokumentteja kuten kiusaajan lähettämiä tekstiviestejä tai Facebookiin perustettua vihasivua. Verkkoon tallentuu kiusaajan lähettämän tekstin tai kuvan lisäksi myös viestien määrä ja ajankohta. Verkkoon ladattujen videoiden ollessa tutkimuksen kohteena myös niiden katsomiskerrat ja niihin liitetyt kommentit sisältävät arvokasta tutkimustietoa kiusaamisen rakenteesta ja etenemisestä. Tällaisia valmiita dokumentteja voitaisiin käyttää kiusaamisviestinnän sisällölliseen analyysiin. Uusilla, monipuolisilla menetelmillä voitaisiin syventää merkittävästi teknologiavälitteisen kiusaamisen tutkimusta.

Kirjallisuus

- Agatston, P. W., Kowalski, R. & Limber, S. 2007. Students' perspectives on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health* 41, 59–60.
- Belsey, B. 2004. Cyberbullying.org. Viitattu 28.4.2011.
http://www.cyberbullying.org/pdf/Cyberbullying_Information.pdf
- Beran, T. & Li, Q. 2005. Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research* 32 (3), 265–277.
- Beran, T. & Li, Q. 2007. The relationship between cyberbullying and school bullying. *Journal of Student Wellbeing* 1 (2), 15–33.
- Buckingham, D. 2004. The electronic generation? Children and new media. In L. A. Lievrouw & S. Livingstone (eds.) *The handbook of new media*. London: Sage, 77–89.
- Campbell, M. A. 2005. Cyber bullying: An old problem in a new guise? *Australian Journal of Guidance & Counselling* 15 (1), 68–76.
- Cassidy, W., Jackson, M. & Brown, K. N. 2009. Sticks and stones can break my bones, but how can pixels hurt me? Students' experiences with cyber-bullying. *School Psychology International* 30 (4), 383–402.
- Hart, C. H., Newell, L. D. & Frost Olsen, S. 2003. Parenting skills and social-communicative competence in childhood. In J. O. Greene & B. R. Burlinson (eds.) *Handbook of communication and social interaction skills*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 753–797.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. 2007. Offline consequences of online victimization. *Journal of School Violence* 6 (3), 89–112.
- Juvonen, J. & Gross, E. F. 2008. Extending the school grounds? Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health* 78, 496–505.
- Kaare, B. H., Brandtzæg, P. B., Heim, J. & Endestad, T. 2007. In the borderland between family orientation and peer culture: The use of communication technologies among Norwegian tweens. *New Media & Society* 9 (4), 603–624.
- Katzer, C., Fetchenhauer, D. & Belschak, F. 2009. Cyberbullying: Who are the victims? A comparison of victimization in internet chatrooms and victimization in school. *Journal of Media Psychology* 21 (1), 25–36.
- Kowalski, R. M. & Limber, S. P. 2007. Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health* 41, 22–30.

- Lenhart, A., Rainie, L. & Lewis, O. 2001. Teenage life online. Washington: Pew Internet & American Life Project.
- Li, Q. 2007a. Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology* 23 (4), 435–454.
- Li, Q. 2007b. New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior* 23, 1777–1791.
- Li, Q. 2008. A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research* 50 (3), 223–234.
- Lodge, J. & Frydenberg, E. 2007. Cyber-bullying in Australian schools: Profiles of adolescent coping and insights for school practitioners. *The Australian Educational and Developmental Psychologist* 24 (1) 45–58.
- Mason, K. L. 2008. Cyberbullying: A preliminary assessment for school personnel. *Psychology in the Schools* 45 (4), 323–348.
- Mishna, F., Saini, M. & Solomon, S. 2009. Ongoing and online: Children and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review* 31, 1222–1228.
- Olweus, D. 1993. *Bullying at school: What do we know and what can we do*. Oxford, UK: Blackwell.
- Ortega, R., Elipe, P., Mora-Merchán, J. A., Calmaestra, J. & Vega, E. 2009. The emotional impact on victims of traditional bullying and cyberbullying: A study of Spanish adolescents. *Journal of Psychology* 217 (4), 197–204.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. 2006. Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* 4 (2), 148–169.
- Pure, R. A. 2009. Uncertainty and psychological consequences due to cyberbullying. In T. A. Kinney & M. Pörhölä (eds.) *Anti and pro-social communication: Theories, methods, and applications. Language as Social Action*, Vol. 6. New York: Lang, 41–48.
- Pörhölä, M. 2009. Psychosocial well-being of victimized students. In T. A. Kinney & M. Pörhölä (eds.) *Anti and pro-social communication: Theories, methods, and applications. Language as Social Action* Vol. 6. New York: Lang, 83–93.

- Pörhölä, M., Karhunen, S. & Rainivaara, S. 2006. Bullying at school and in the workplace: A challenge for communication research. In C. S. Beck (ed.) *Communication Yearbook 30*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 249–301.
- Samter, W. 2006. Friendship interaction skills across the life-span. In J. O. Greene & B. R. Burlison (eds.) *Handbook of communication and social interaction skills*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 637–684.
- Schultze-Krumbholz, A. & Scheithauer, H. 2009. Social-behavioral correlates of cyberbullying in a German student sample. *Journal of Psychology* 217 (4), 224–226.
- Ševčíková, A. & Šmahel, D. 2009. Online harassment and cyberbullying in the Czech Republic, comparison across age groups. *Journal of Psychology* 217 (4), 227–229.
- Slonje, R. & Smith, P. K. 2008. Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology* 49, 147–154.
- Spears, B., Slee, P., Owens, L. & Johnson, B. 2009. Behind the scenes and screens: Insights into the human dimension of covert and cyberbullying. *Journal of Psychology* 217 (4), 189–196.
- Willard, N. E. 2007. *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats and distress*. Champaign, IL: Research Press.
- Ybarra, M. L. & Mitchell, K. J. 2004. Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver–child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence* 27, 319–336.
- Ybarra, M. L. & Mitchell, K. J. 2007. Prevalence and frequency of internet harassment instigation, implications for adolescent health. *Journal of Adolescent Health* 41, 189–195.

5 Pohdinta

5.1 Etiikka nuorten verkkoviestinnässä

Verkkokiusaaminen voidaan nähdä yhtenä merkittävimmistä eettisistä teknologiavälitteisen vuorovaikutuksen ongelmista. Verkkokiusaamisen ja verkkoviestinnän etiikkaa on kirjallisuudessa pohdittu kuitenkin pääosin laillisten kysymysten pohjalta. Essin (2011, 204) mukaan internet yhdistää yli 25 prosenttia maailman väestöstä, joten teknologia tuo kulttuurienvälisen viestinnän klassiset eettiset ulottuvuudet uuteen massiiviseen mittakaavaan. Verkossa ollaan ei-kenenkään-maalla, omassa virtuaalissa kulttuurissa, johon eivät välttämättä päde kasvokkaismaailman lait. Verkkokiusaamisessa tapahtuma-aikaa ja -paikkaa on hankala määritellä, eivätkä kiusaamisen osapuolet ole fyysisessä kontaktissa, joten on vaikea eritellä missä kohtaa lakia rikotaan ja mihin asti kiusaajan laillinen vastuu ulottuu. (Schrock & Boyd 2011, 369; Thurlow, Lengel & Tomic 2004, 91–92.) Tässä luvussa tarkastelen verkkokiusaamisen kannalta oleellisia teknologiavälitteisen viestinnän eettisiä erityispiirteitä vuorovaikutuksen näkökulmasta.

Eettiset kysymykset ovat luontaisia kaikissa tilanteissa, joissa ihmiset kommunikoivat keskenään. Firestone ja Catlettin (2009, 35) mukaan ihmisillä on luonnostaan tarve sosiaaliseen kanssakäymiseen, pyrkimys itsensä toteuttamiseen ja sellaiset arvot, jotka edesauttavat omaa onnistumista. Johannesen, Valde ja Whedbee (2008, 1–2) toteavat, että etiikka nousee esille erityisesti silloin, kun ihmisen käyttäytymisellä on jokin merkittävä, välitön tai pitkävaikutteinen seuraus toiseen ihmiseen tai ihmisiin. Suurin osa ihmisistä tiedostaa eettisesti oikean käyttäytymisen vuorovaikutussuhteissaan, mutta kokee kuitenkin hankaluuksia elää arvojensa ja ajatustensa mukaan (Firestone & Catlett 2009, 129).

Eettinen käyttäytyminen on sitä, että ihminen pohtii omien arvojensa ja oman käyttäytymisensä välistä suhdetta. Eettisellä vuorovaikutuksella taas viitataan sellaisiin verbaalisiin ja fyysisiin tekoihin, joissa näkyy huomaavaisuus toisia ihmisiä kohtaan ja joiden vaikutusta toisiin on harkittu omien arvojen pohjalta. (Firestone & Catlett 2009, 129.) Suurin osa vahingoittamisesta, jota ihmiset aiheuttavat toisilleen vuorovaikutussuhteissaan, liittyy toisen ihmisen itsenäisyyden loukkaamiseen tai

epäkunnioittamiseen, sekä defensiivisyyteen eli puolustautumiseen (Firestone & Catlett 2009, 49, 51).

Virtuaalimaailma tuo mukanaan omat sääntönsä, etiketin ja sosiaaliset normit, eivätkä kasvokkaisuviestinnän säännöt ole välttämättä sovellettavissa verkkoviestintään. Nuoret yrittävät navigoida näissä digitaalisissa maailmoissa turvallisesti, mutta myös tavoilla, jotka ovat ajoittain ristiriidassa kasvokkaismaailman moraalisten ja eettisten arvojen kanssa. Epäeettisellä vuorovaikutuksella ei välttämättä ole samoja seurauksia tai vaikutuksia kasvokkaisuviestinnässä ja verkossa. (Hales 2009, 14; Subrahmanyam & Smahel 2011, 103.)

Phillipsin ja Spitzbergin (2011, 345) mukaan jokaisella uudella viestintäteknologisella välineellä ja sovelluksella voi olla sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia interpersonaalisiin suhteisiin. Teknologian kehitys on mahdollistanut monia uusia vuorovaikutuksen muotoja, mutta se on nostanut keskusteluun myös uusia eettisiä kysymyksiä ja haasteita. Uusien teknologisten laitteiden käytössä etiikka on usein jäänyt taka-alalle, koska tehokkuus ja nopeus nähdään helposti merkittävämpinä kuin eettiset kysymykset. Monet teknologian eettiset ongelmat ovat tuttuja jo kotitietokoneiden ja internetin yleistymisen ajalta; esimerkiksi yksityisyys, tekijänoikeudet, pornografia ja tietokonepelien väkivalta. Digitaalinen media ja helposti mukana kuljetettavat teknologisten laitteiden hybridit tuovat kuitenkin mukanaan myös uusia eettisiä ongelmia vuorovaikutukseen. (Ess 2011, 204; Johannesen, Valde & Whedbee 2008 125; Hales 2008; Subrahmanyam & Smahel 2011, 103.)

Viestinnän eettiset kysymykset kohdistuvat erityisesti nuoriin, koska monentyyppinen huolestuttava vuorovaikutus kuten verkkokiusaaminen, tapahtuu jonkin suosittuun teknologian tai sovelluksen välityksellä. Nuoret yleensä kokoontuvat siellä, missä muutkin heidän ikäisensä ovat. Nuoret ovat myös melko taitavia verkkoteknologian käytössä ja osaavat soveltaa sitä omiin tarkoituksiinsa ja tavoitteisiinsa. (Schrok & Boyd 2011, 381–382.) Subrahmanyamin ja Smahelin (2011, 34) mukaan virtuaalimaailmaa voidaan kutsua eräänlaiseksi leikkikentäksi, jossa lapset ja nuoret kokeilevat ja harjoittelevat kasvokkaisuviestinnässä tarvittavia kasvuun ja kehitykseen liittyviä taitoja. Verkkoympäristössä on helpompi testata omia eettisiä arvoja, normeja ja moraalialueita. On siis mahdollista, että vaikka nuoret ovat teknologisten laitteiden ja

sovellusten käytössä erittäin taitavia, heidän vuorovaikutustaitonsa teknologisten laitteiden kautta eivät ole välttämättä yhtä hyvät kuin kasvokkaisviestinnässä.

Hales (2009) on tutkinut läheisiä vuorovaikutussuhteita ja havainnut, että teknologian lisääntynyt käyttö vuorovaikutussuhteiden ylläpidossa saattaa lisätä epäeettistä käyttäytymistä. Phillipsin ja Spitzbergin (2011, 345) mukaan syynä tähän voidaan nähdä esimerkiksi se, että sosiaaliset sivustot sallivat laskelmoidumpaa identiteetin hallintaa kuin kasvokkaisviestintä.

Johannesen, Walde ja Whedbee (2008, 126) nostavat esiin Richard Rubinin käyttämän termin moraalinen etäisyys (*moral distance*), jolla viitataan siihen, että teknologiavälitteinen vuorovaikutus antaa ihmiselle mahdollisuuden luoda moraalinen etäisyys tekonsa ja vastuun välille. Voidaan siis olettaa, että verkkokiusaamisessa kiusaaja pystyy sivuuttamaan eettiset huomiot tai perustelemaan ne järkisyillä uhrin ollessa fyysisesti kaukana. Etäällä kärsivä ihminen ei herätä meissä moraalista vastuuta samoin kuin lähellä oleva.

Verkkokiusaaminen on monessa suhteessa irti kontekstista, koska kiusaaminen voi tapahtua kiusaajan ja uhrin näkökulmista täysin eri aikaan ja eri paikoissa. Eettiset kriteerit vaihtelevat vuorovaikutustilanteen mukaan ja konteksti saattaa olla hyvin erilainen kiusaajalle ja kiusatulle. Verkossa vuorovaikutuksen eettinen arviointi on hankalaa, koska kiusaaja ei teknologian erityispiirteiden vuoksi aina välttämättä ymmärrä itse kiusaamisen vakavuutta tai edes tiedosta kiusaavansa.

Nonverbaalisten vihjeiden puute

Verkossa käyttäjät ovat niin sanotusti ruumiittomia (*disembodied*), joten tietoa heidän kasvoistaan tai kehostaan ei ole aina saatavilla toisin kuin kasvokkaisviestinnässä, (Subrahmanyam & Smahel 2011, 13–14). Nonverbaalisten vihjeiden puute vaikuttaa ihmisen kykyyn tulkita vastapuolen tunteita ja vuorovaikutuksen vaikutusta varsinkin tekstipohjaisessa vuorovaikutuksessa, koska tekstissä ei ole äänensävyä tai sananpainoja.

Teknologiavälitteinen vuorovaikutus tapahtuu usein ihmisten ollessa fyysisesti etäällä toisistaan, mikä suodattaa pois sosiaalisia ja affektiivisiä vihjeitä liittyen katseeseen, eleisiin ja kehon kieleen. Nonverbaaliset vihjeet ovat vuorovaikutuksen olennainen osa, ja tällä on seurauksia ja vaikutuksia vuorovaikutuksen lopputulokseen ja eettisiin valintoihin. (Hales 2009, 18; Johannesen, Valde & Whedbee 2008, 125–126; Thurlow, Lengel & Tomic 2004, 73.) Nonverbaalisten vihjeiden puute on teknologiavälitteisessä vuorovaikutuksessa huomattavasti vähentynyt, koska ihmiset voivat kommunikoida reaaliaikaisesti. Verkkokiusaamisessa nonverbaalisten vihjeiden puute on kuitenkin edelleen ajankohtainen ongelma, sillä kiusaaminen tapahtuu harvemmin reaaliaikaisesti, eivätkä kiusaaja ja kiusattu yleensä näe toisiaan.

Tekstipohjaisissa virtuaalisissa konteksteissa kasvojen vihjeet ja kehon kieli puuttuvat, mutta Waltherin (2011, 447) mukaan ihmiset sopeutuvat eri viestimiin ja mukauttavat tapansa viestiä, niin että se kompensoi ja korvaa puuttuvia nonverbaalisia vihjeitä. Myös Greenfield ja Subrahmanyam (2003) ovat Subrahmanyaminin ja Smahelin (2011) mukaan havainneet tutkimuksessaan, että vaikka chat-keskustelu käydään kirjoitetussa mediassa se on silti keskustelun kaltaista, ennalta suunnittelematonta ja koostuu lyhyistä ja epätäydellisistä virkkeistä, jotka ovat puheen tavoin usein yksinkertaisia ja kieliopillisesti virheellisiä. Nuoret ovat myös erittäin taitavia näyttämään tunteitaan digitaalisessa viestinnässään muun muassa emotionaalisten kuvakkeiden eli hymiöiden käyttämisellä. Hymiöt koostuvat tyypillisesti merkeistä, jotka kertovat kirjoittajan mielialan tai ilmeen.

Subrahmanyam ja Smahel (2011, 17) ovat kuitenkin sitä mieltä, että vaikka nuoret löytävät keinoja näyttää tunteitaan myös verkkokeskusteluissa, on esimerkiksi merkkipohjaisten hymiöiden käyttö aivan liian tulkinnanvaraista suhteessa kasvokkaisviestinnän vihjeisiin, eikä vastaanottaja välttämättä ymmärrä viestiä samoin kuin lähettäjä on tarkoittanut. Toisaalta vuorovaikutus on aina jossain määrin tulkinnanvaraista, koska ihmiset liittävät erilaisia tarkoituksia samaan viestiin, eikä viestintäkumppanin ajatuksia ja tunteita ole mahdollista lukea täydellisesti (Guerrero, Andersen & Afifi 2011, 15).

Nonverbaalisten vihjeiden puuttuessa varsinkin tekstimuotoisessa verkkoviestinnässä voisi olettaa, että viestin ymmärtämiseen vaikuttaa myös viestijöiden suhde toisiinsa. Hyvien ystävien on helppo ymmärtää toistensa vuorovaikutusta ja huumoria myös

tekstistä vaikka se olisi puutteellista ja tulkinnanvaraista. Verkkokiusaamisen osapuolet eivät ole ystäviä ja saattavat tuntea toisensa hyvinkin etäisesti, millä on väistämättä vaikutusta kiusaamistilanteen vuorovaikutukseen ja viestien tulkintaan.

Anonymiteetti

Verkossa jokaisella on vapaus toimia anonyymisti, mikä tuo mukanaan myös suuremman riskin tehdä hallitsemattomia ja epäsosiaalisia tai epäeettisiä tekoja. Teknologiavälitteiseen vuorovaikutukseen liittyvä nimettömyys riisuu monia sosiaalisesti hyväksytyjä rooleja ja mahdollistaa sen, että vuorovaikutus on verkossa rehellisempää kuin kasvokkaisuviestinnässä. Internet saattaa toimia mahdollisena areenana hyökkäävillä toimilla ja vapauttaa nuoret olemaan töykeämpiä ja ankarampia kritiikissään. Pahimmillaan internet vapauttaa pinnan alla olevien aggressioiden toteuttamisen, synnyttää vihapuhetta ja vihasivuja ja mahdollistaa toisten ihmisten uhkailemisen. (Clarke 1999; Johannesen, Valde & Whedbee 2008, 125–126.)

Bryantin, Marmon ja Ramirez Jr:n (2011, 9) mukaan edellä mainitun kaltainen aggressiivinen verkkoviestintä voi olla myös voimauttavaa (*empowering*) niille, jotka kokevat olevansa heikoilla kasvokkaisuviestinnässä. Verkossa ihmisellä on enemmän kontrollia sekä ympäristöön, omaan identiteettiin että viestinnän sisältöön liittyen. Myös verkkokiusaamisen tutkijat ovat yhtyneet ajatukseen, että kiusaajat saattavat rohkaistua verkossa ja että anonymiteetti tarjoaa syrjäänvetäytyvälle tai sulkeutuneelle nuorelle mahdollisuuden toteuttaa aggressioita, joita tämä ei välttämättä muuten ilmaisisi julkisesti. (kts. esim. Campbell 2007.)

Anonymiteetin, toiseksi tekeytymisen tai väärin tietojen antamisen raja verkkoetiikassa on häilyvä, eikä anonymiteetti internetissä ole nykypäivänä kovin yksiselitteistä. Subrahmanyamin ja Smahelin (2011) mukaan käyttäjät voivat halutessaan olla nimettömiä esimerkiksi keskustelufoorumeissa tai pelien virtuaalimaailmoissa, mutta nimettömyys voi olla lähes mahdotonta esimerkiksi sosiaalisen verkostoitumisen sivustoilla, joissa identiteettiin liittyviä vihjeitä on jatkuvasti saatavilla, ja joissa teini-ikäiset ovat todennäköisemmin vuorovaikutuksessa sellaisten ihmisten kanssa, jotka he tuntevat jo ennestään kasvokkaisuviestinnässään.

Anonymiteetti oli paljon todennäköisempää internetin alkuvuosina ennen kuin erilaiset sovellukset ja teknologiset välineet (kuten digitaalikamerat ja puhelimet) kehittyivät ja fuusioituivat ja mahdollistivat äänen ja kuvan nopean ja helpon lataamisen. Web-kamerat ja digitaalikuvat ovat antaneet käyttäjille mahdollisuuden välittää vaivattomasti tunnistamiseen tarvittavaa perustietoa ja informaatiota, tosin ne eivät välttämättä muistuta heidän todellisesta minästään, sillä käyttäjä voi myös valikoida parhaita paloja reaalinästänsä tai kehittää itselleen kokonaan uuden identiteetin. (Bryant, Marmo & Ramirez Jr. 2011). Nykyaikaisten tietokoneiden ja puhelinten koko ja yleisyys mahdollistaa myös sen, että nuorten on helppo lainata niitä toisiltaan tai jopa varastaa, jolloin loukkaavan viestin, kuvan tai videon lähettäjä ei välttämättä olekaan laitteen omistaja.

Itsestäkertominen

Suora viestintä ja itsestäkertominen (*self-disclosure*) ovat tärkeitä elementtejä nuorten kaverisuhteiden ylläpitämisessä ja läheisissä vuorovaikutussuhteissa (Firestone & Catlett 2009, 25). Subrahmanyamin ja Smahelin (2011, 15–16) mukaan spontaani itsestäkertominen on runsaampaa nuorten visuaalisesti anonyymeissa virtuaalikeskusteluissa kuin kasvokkain tapahtuvissa keskusteluissa, sillä anonymiteetti tarkoittaa usein lisääntyntä itsestäkertomista ja päinvastoin. (ks. myös Tardy & Dindia 2006, 238–239.)

Joinson (2001) on tutkinut anonymiteetin vaikutuksia itsestäkertomiseen nuorten verkkokeskusteluissa. Joinsonin tutkimuksessa 40 perustutkinto-opiskelijaa, (29 naista ja 11 miestä) jaettiin kahteen ryhmään ja ryhmien sisällä pareihin. Toisen ryhmän parit ratkoivat annettua ongelmaa kasvokkain ja toiset parit tietokoneen välityksellä tekstimuotoisesti toisiaan näkemättä. Parit eivät tunteneet toisiaan ennalta, eivätkä tavanneet myöskään itse tutkimustilanteessa. Joinsonin mukaan parit virtuaaliympäristössä paljastivat huomattavasti enemmän itsestään ratkoessaan annettua dilemmaa, kuin parit kasvokkaisviestintätilanteessa. Joinson (2011) päättelikin tutkimuksen perusteella, että ihmiset antavat itsestään enemmän henkilökohtaisia tietoja teknologiavälitteisessä vuorovaikutuksessa kuin kasvokkaisviestinnässä.

Anonymiteetti vapauttaa nuoret antamaan henkilökohtaisia tietoja itsestään verkossa helpommin ja vapaammin. Nuoret voivat kuitenkin käyttäytyä eri tavoin eri verkkoympäristöissä; jotkut virtuaalikontekstit voivat olla suurestikin kytköksissä nuoren reaaliin, kun taas toiset voivat sisältää enemmän identiteetillä leikkimistä ja kokeilua. Näin ollen itsestä kertomisen taso voi vaihdella nimettömistä keskustelufoorumeista vähemmän anonyymeihin sosiaalisen verkostoitumisen sivustoihin. (Subrahmanyam & Smahel 2011, 16.)

Verkossa nuoren saattaa kuitenkin olla vaikea hahmottaa, kuinka monelle ihmiselle henkilökohtaisia tietojaan ja kuviaan on jakamassa, koska nuori on näennäisesti yksin tietokoneensa tai puhelimensa kanssa. Esimerkiksi sosiaalisen median kautta jaettava sisältö tavoittaa usein kerralla satoja jollei tuhansia tuttavuuksia ja vaikka käyttäjä onkin yleensä tietoinen kenelle viesti tai kuva näkyy, on tällainen vuorovaikutustilanne silti hyvin erilainen kuin saman viestin tai kuvan jakaminen samankokoisen joukon kanssa kasvokkain. Nuori saattaa siis verkossa paljastaa itsestään helpommin tietoja tai kuvia, joita voidaan myöhemmin käyttää kiusaamisessa hyväksi. On myös mahdollista, että kiusaaja tekeytyy uhrin ystäväksi ja saa näin tietoonsa hyvinkin yksityisiä ja arkaluonteisia asioita, joita nuori ei ikinä kertoisi kiusaajalle kasvokkain.

Ystävät ovat usein nuorille tärkeämpi tukiverkko kuin vanhemmat tai muut perheenjäsenet. Verkkokiusaamisen tutkimus osoitti, että verkkokiusaamisen uhrin kääntyvät yleensä ystäviensä puoleen, eivät vanhempien tai opettajien. (esim. Slonje & Smith 2008.) Agatstonin, Kowalskin ja Limberin (2007) tutkimuksen mukaan oppilaat eivät uskoneet, että koulun henkilökunta voisi auttaa heitä ja he epäilivät, että vanhemmat rajoittaisivat heidän internetin käyttöään jos he kertoisivat kiusaamisesta.

Nuorten itsestäkertominen kohdistuu usein enemmän ystäviin kuin perheenjäseniin ja vertaissuhteilla on tärkeä rooli nuoren identiteetin muodostumisessa. Vertaissuhteet reflektivat nuorten tarvetta oppia vuorovaikutustaitoja, löytää paikkansa ryhmässä ja jakaa kokemuksia (Subrahmanyam & Smahel 2011, 82). Tutkijat ovat arvelleet, että vertaissuhteiden tärkeys saavuttaa todennäköisesti huippunsa juuri teini-iässä ja sosiaalinen tuki on erityisen tärkeää nuorille, koska heidän kognitiiviset taitonsa ovat vielä kehitysasteella (esim. Pure, 2009). Vielä ei tunneta ystävyys-suhteiden merkitystä verkkokiusaamisen osapuolille. Voidaan kuitenkin olettaa, että verkkokiusaaminen ja kiusaaminen ylipäänsä on juuri teini-ikäisenä kaikkein tuhoisinta.

Yksityisyyden rajat

Teknologian käytön etiikkaan liittyy myös muita jännitteitä kuten omaan ja toisten yksityisyyteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Anonymiteettia ei haluta rajoittaa, koska se rajoittaisi samalla ihmisen itsemääräämisoikeutta ja sananvapautta, mutta anonyyminä keskusteluihin osallistuminen aiheuttaa usein myös toisen ihmisen yksityisyyden rajojen rikkomista. Eettisen viestinnän kentällä yhteiskunnallisen sananvapauden ja vastuun sekä yksilön turvallisuuden välillä tasapainottelu voi olla hankalaa. (Johannesen, Valde & Whedbee 2008, 5-7; Schrock & Boyd 2011, 369; Thurlow, Lengel & Tomic 2004, 91–92.)

Petronio (2002, 33) mukaan ihmisten jakaessa ja omistaessa yksityistä tietoa kollektiivisesti vaaditaan yhteisesti sovittuja sääntöjä, jotta ihmiset eivät kokisi yhteenottoja yksityisyyden hallinnassa. Viestinnän koordinointi on kuitenkin haastavaa, joten yksityisen tiedon hallintaan liittyviä yhteentörmäyksiä tapahtuu vuorovaikutussuhteissa usein. Petronio (2002, 33) kutsuu tällaisia yhteenottoja termillä yksityisyyden rajojen turbulenssi (*boundary turbulence*). Turbulenssia syntyy, kun ihminen loukkaa tai väärinkäyttää yksityisyyden rajoja rajoittamalla toisen ihmisen mahdollisuuksia päättää milloin, missä, miten ja kenen kanssa yksityistä tietoa jaetaan. Turbulenssia saattaa myös syntyä, koska ihmisillä on erilaiset kriteerit sääntöjen luomisessa tai he hahmottavat yksityisen tiedon paljastamisen ja salaamisen eri tavoin. Kun yksityisyyden rajojen turbulenssia ilmenee, ihmiset yrittävät korjata ongelman tuomalla uutta informaatiota sääntöihin, jotta tilanne saadaan tasapainotettua (Petronio 2002, 33) Yksityisyyden rajat saattavat olla myös epäselvät (*fuzzy boundaries*). Tällainen tilanne syntyy, kun ihmisille on epäselvää, kuka omistaa yksityisen tiedon ja kuka määrää säännöistä (Petronio 2002, 190.)

Verkkoviestinnässä yksityisyyden rajojen turbulenssi ja epäselvät yksityisyyden rajat ovat yleisiä ongelmia. Verkko hakee jatkuvasti muotoaan ja sääntöjään, eivätkä vuorovaikutukseen verkossa päde välttämättä samat säännöt kuin kasvokkaisviestinnässä tai samoilla säännöillä ja samalla viestinnällä saattaa olla verkossa hyvin erilainen lopputulos kuin kasvokkaisviestinnässä. Erityisesti sosiaalinen media tuo muutoksia yksityisyyden rajoihin; yksityisyys tarkoittaa eri käyttäjille hyvin erilaisia asioita ja yksityisyyden hahmottaminen verkossa on vaikeaa.

Kiusaamistilanteessa kiusaaja rikkoo kiusatun yksityisyyttä. Verkkokiusaamisessa yksityisyyden rajojen määrittelemisen ja niiden hallinta ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteistä. Esimerkiksi loukkaava video saattaa levitä verkossa minuuteissa usealle katsojalle, vaikkei kiusaaja alunperin niin olisi suunnitellutkaan ja päätyä näin ollen kiusaajan hallinnan ulkopuolelle.

Johannesenin, Valden ja Whedbeen (2008, 121) mukaan etiikan tutkijat ovat pohtineet ulottuuko eettinen vastuu myös vastaanottajiin. Jos vastaanottajaa ajatellaan passiivisena ja puolustuskyvyttömänä, joka ottaa kritiikittömästi vastaan kaikki ideat ja ajatukset, niin hänellä ei ole vastuuta. Mutta jos vastaanottajaa ajatellaan vuorovaikutuksen osapuolena, niin eettinen vastuu ulottuu myös vastaanottajaan. Verkkokiusaamisessa esimerkiksi loukkaavan videon katsojat eivät ole välttämättä tietoisia katsovansa videota, joka on alunperin tehty loukkaamistarkoitukseen ja rikkovansa samalla myös kiusatun yksityisyyden rajoja. Kiusaaja tai loukkaavan videon katsojat eivät siis välttämättä ymmärrä asian vakavuutta tai voi asialle mitään ja eettisen vastuun määrittelemisen on tällöin hyvin hankalaa.

Empatia

Empatia tarkoittaa yksinkertaisimmillaan herkkyyttä virittyä toisen ihmisen vuorovaikutukseen. Empatiaa sisältävässä vuorovaikutuksessa ihminen samastuu toisen ihmisen tunnereaktioihin ja pyrkii ymmärtämään toisen ihmisen käyttäytymistä. Empaattinen ihminen ylläpitää ja havainnoi samanaikaisesti sekä omaan itseensä liittyviä tunteita (*internal feelings*) että toiseen ihmiseen kohdistuvia tunteita (*external feelings*). (Firestone & Catlett 2009, 29.)

Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että perinteisessä kiusaamisessa kiusaajan kyky empatiaan on puutteellinen ja tämän perusteella on myös oletettu, että kiusaajat ymmärtävät heikosti tekojensa emotionaalisia seurauksia. (kts. esim. Hymel, Schonert-Reichl, Bonanno, Vaillancourt & Rocke Henderson 2010, 105–106.)

Verkkokiusaamisessa kiusaaja ja kiusattu eivät ole fyysisesti samassa tilassa, joten empatiaan vaadittavat nonverbaaliset vihjeet puuttuvat tai niiden tulkinta on vaikeaa. Kiusaajalla ei myöskään ole yleensä mahdollisuuksia nähdä kiusaamisen vaikutuksia tai

seurauksia. Näin ollen kiusaajan mahdollisuudet reagoida toisen ihmisen tunteisiin ja kokea empatiaa ovat verkkokiusaamisessa jo lähtökohdiltaankin hyvin olemattomat. Verkkokiusaamisen vaikutukset saattavat tästä syystä olla jopa vakavampia kuin perinteisen kiusaamisen.

Epävarmuuden vähentäminen

Bergerin ja Calabresen (1975) epävarmuuden vähentämisen teorian mukaan ihmiset kokevat epävarmuutta interpersonaalisisuhteissaan ja teoria pyrkii selittämään, miten viestimme kun koemme epävarmuutta. Berger ja Calabrese määrittelevät epävarmuuden kyvyttömyytenä ennustaa tai selittää toisen ihmisen asenteita, suhtautumista ja käyttäytymistä vuorovaikutustilanteessa. Tiedon puute tai tieto, joka ei ole odotusten mukaista lisää epävarmuutta. Teorian mukaan epävarmuus on subjektiivinen tunne ja ihmiset ovat motivoituneita vähentämään epävarmuutta ympärillään pyrkimällä ennakoimaan ja selittämään ympäristöään ja etsimällä tietoa toisesta ihmisestä. (Guerreron, Andersenin & Afifin 2011, 76, 78 mukaan; Knobloch 2008, 133–134; Littlejohn & Foss 2008, 150.)

Littlejohnin ja Fossin (2008, 150) mukaan nonverbaaliset vihjeet vähentävät epävarmuutta ja epävarmuuden väheneminen näyttää lisäävän nonverbaalisia vihjeitä. Verkkokiusaamisessa epävarmuus on merkittävässä roolissa, koska uhri ei useinkaan pysty selvittämään tietoa kiusaajastaan. Verkkokiusaaminen aiheuttaa epävarmuutta uhreille myös siksi, että verkossa viestit, kuvat ja videot saattavat tulla julki vasta pitkän ajan kuluttua ja vainota uhria pitkään (Schrock ja Boyd 2011, 369). Epävarmuuden teorit painottavat informaation roolia epävarmuuden vähentämisessä, mutta Pure (2009, 45) huomauttaa, että epävarmuuden vähentäminen tietoa hakemalla on verkkokiusaamisessa lähes mahdotonta. Puren ehdottaakin, että epävarmuuden vähentämisen sijaan yksilön tulisi hylätä kontrolloimisen tarve ja hyväksyä epävarmuus osana elämää.

5.2 Verkkokiusaamisen tutkimuksen metodologisia ongelmia

Tässä luvussa pohdin verkkokiusaamisen määrittelyn ja mittaamisen ongelmia. Olen täydentänyt kirjallisuuskatsausta varten tekemääni systemaattista kirjallisuushakua paikoin uudemmallalla kirjallisuudella. Haku kuitenkin osoitti, että verkkokiusaamisen tutkimus ei ole juurikaan muuttunut tai edennyt, (kts. esim. Dehue 2013), joten myös katsauksessa havaitsemani tutkimuksen ongelmat ovat edelleen relevantteja. Kuvailen ensin verkkokiusaamisen termistöä ja tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä ja syvennyn sen jälkeen tarkemmin verkkokiusaamisen määrittelyn ongelmiin ja esitän ratkaisuja ilmiön määrittelemiseen puheviestinnän näkökulmasta.

5.2.1 Verkkokiusaamisen termistö

Kirjallisuuskatsaus osoitti, että verkkokiusaamista kuvataan useilla eri termeillä. Ongelmaksi termien moninaisuus muodostuu siitä syystä, että osa tutkijoista mieltää termit synonyymeiksi ja osa kuvaa niillä täysin eri ilmiöitä. Ybarra ja Mitchell (2004, 320–321) ovat määritelleet termin verkkohäirintä (*online/internet harassment*) verkossa tapahtuvaksi tarkoitukselliseksi ja avoimeksi aggression muodoksi toista ihmistä kohtaan. Hindujan ja Patchinin (2007, 90) mukaan verkkohäirintää (*online harassment*) on monenlaista ja verkkokiusaaminen (*cyberbullying*) on yksi merkittävimmistä häirinnän muodoista. Ševčíková ja Šmahel (2009, 227) erottavat verkkokiusaamisen (*cyberbullying*) ja termin verkkohäirintä (*online harassment*) kahdeksi eri ilmiöksi. Heidän mukaansa verkkokiusaaminen on toistuvaa ja loukkaavaa käyttäytymistä, jolle on tyypillistä anonymiteetista johtuva vallan epätasapaino. Tokunagan (2010, 2) mukaan verkkokiusaaminen on yläkäsite, johon liittyy muita samantyyppisiä käsitteitä kuten *online bullying*, *electronic bullying* ja *internet harassment*. Jää kuitenkin epäselväksi, millaisiin ilmiöihin Tokunaga näillä termeillä viittaa.

Subrahmanyam ja Smahel (2011, 191, 194) käyttävät *cyberbullyingin* lisäksi kolmea muuta termiä kuvaamaan samaa ilmiötä: *cyber harassment*, *online harassment* ja *online bullying*. Willardin (2011) mukaan tutkijat ovat viime aikoina alkaneet suosia myös termiä *digital aggression*, sillä se kuvaa ilmiötä paremmin. Salmivalli ja Pöyhönen (2012, 58) eivät käytä termiä verkkokiusaaminen, vaan erittelevät teknologian välityksellä tapahtuvan loukkaamiseen nettikiusaamiseen (kiusaamista internetissä) ja

kännykkäkiusaamiseen (kiusaamista matkapuhelinten välityksellä). Salmivallin ja Pöyhösen mukaan suomen kielessä ei ole termiä, joka kuvaisi molempia kiusaamistyyppjä yhteisesti. Mielestäni verkkokiusaaminen tai teknologiavälitteinen kiusaaminen kuitenkin kuvaa hyvin sekä internetin että puhelimen välityksellä tapahtuvaa kiusaamista. Verkkokiusaaminen kattaa terminä sekä internet-verkon että mobiiliverkon.

5.2.2 Verkkokiusaamisen mittaaminen

Tekemäni kartoituksen perusteella ensimmäinen verkkokiusaamista käsittelevä tutkimus on julkaistu vuonna 2004 (*Ybarra & Mitchell: Youth engaging in online harassment, associations with caregiver–child relationships, internet use, and personal characteristics*). Verkkokiusaamisen tutkimus on painottunut enimmäkseen ilmiön yleisyyden mittaamiseen, uhreja ja kiusaajia on tutkittu yhtenä joukkona ja menetelmät ovat olleet muutamaa poikkeusta lukuunottamatta kvantitatiivisia.

Verkkokiusaamisen tutkimusmenetelmät ovat olleet enimmäkseen sel-report-tyyppisiä verkkokyselyitä, jolloin tutkittavat valikoituivat itse. Tällaisten tutkimusmenetelmien huonoja puolia on, että ihmisten ikä, sukupuoli tai sijainti ei ole aina tutkijoiden selvitettävissä tai tutkimuksen osallistujat saattavat valehdella niistä.

Verkkokiusaamisen tutkimusmenetelmänä on usein käytetty jonkin muun ilmiön mittaamiseen suunniteltua kyselylomaketta hieman muunneltuna. Ongelmana on kuitenkin se, että mittareita ei ole alunperin suunniteltu verkkokiusaamisen tutkimiseen vaan esimerkiksi masennuksen, perinteisen kiusaamisen, aggressiivisuuden tai muiden käytöshäiriöiden mittaamiseen. Näitä mittareita käyttämällä ei välttämättä havaita kaikkia verkkokiusaamisen erityispiirteitä, tai ne antavat virheellisiä tuloksia. (kts. esim. Katzer, Fetchenhauer & Belschak 2009; Kowalski & Limber 2007; Wolak, Mitchell & Finkelhor 2007.)

Verkkokiusaamisen tutkijat ovat myös pyrkineet selvittämään kiusaamisen tapahtumapaikkaa ja -aikaa varsinkin tutkimuksen alkuvuosina. Kiusaaja voi kuitenkin olla eri paikassa kuin uhri ja kiusaamisviesti saatetaan lähettää ja saada koulussa, mutta lukea vasta tuntien kuluttua koulun ulkopuolella (Slonje & Smith 2008). Tutkijat ovat usein myös eritelleet kiusaamiseen käytettyä teknologiaa tai sovelluksia (esim.

Salmivalli & Pöyhönen 2012). Älypuhelimet ovat kuitenkin olleet yleisessä käytössä jo muutamia vuosia, joten tekstiviestin, sähköpostin tai Facebook-viestin erittelemine ei ole mielestäni olennaista verkkokiusaamisen tutkimuksessa.

Myös Valon (2012, 4) mukaan kasvokkaisviestintä ja teknologiavälitteinen vuorovaikutus sekoittuvat nykypäivänä emmekä enää kiinnitä huomiota välineeseen, jonka kautta viestimme vaan itse vuorovaikutukseen. Emme myöskään välttämättä muista olemmeko jutelleet ystäviemme kanssa kasvokkain, Facebookissa, tekstiviestillä vai sähköpostin välityksellä, sillä viesti on olennaisempi kuin väline (Valo 2012, 4).

5.2.3 Verkkokiusaamisen määrittely

Verkkokiusaamisen määrittelyä vaikeuttaa osittain se, että se on ilmiönä tuore ja jatkuvasti teknologian mukana muuttuva, mutta osittain määrittelyn ongelmat johtuvat huolimattomuudesta tai tietämättömyydestä. Ilmiön määrittelyn tarkentaminen olisi tutkimuksen reliabiliteetin ja validiteetin kannalta erittäin tärkeää, koska mielestäni verkkokiusaamista ei voida luotettavasti tutkia, jollei tutkijalla ole selvää kuvaa siitä, mitä ilmiöllä tarkoitetaan ja miten sitä mitataan.

Verkkokiusaamisen määrittely ja termistö vaikuttavat olevan osittain myös tieteenalasta riippuvaisia, mikä on erityisesti puheviestinnän kannalta ongelmallista. Puheviestintä on suhteellisen uusi tieteenala; vuorovaikutuksen tutkimus sijoittuu monen tieteenalan rajapinnalle ja puheviestinnällistä tutkimusta julkaistaan laajasti erilaisilla foorumeilla. Verkkokiusaamisen määrittelemine olisi siis ehdottoman tärkeää, jotta sitä voisi tarkastella tarkemmin puheviestinnällisenä ilmiönä.

Tärkeä huomio on myös se, ettei verkkokiusaamisen tutkimuksista käy useinkaan ilmi, miten ilmiö on selitetty tutkittaville, vai onko sitä selitetty lainkaan. Tällaisista lähtökohdista on mahdollista, että tutkimustulokset saattavat vääristyä eikä tutkimuksia voida luotettavasti vertailla keskenään tai toistaa. Verkkokiusaamisen tutkijat tiedostavat määrittelyn ja mittaamisen ongelmallisuuden osittain ja kuvailevat ongelmia tutkimuksissaan, mutta eivät tiettävästi yrittäneet yhtenäistää tai tarkentaa määrittelyä. Voisi myös kyseenalaistaa, voivatko tutkijat esittää luotettavaa tai toimivaa mallia verkkokiusaamisen vähentämiseksi, jos ilmiön määrittely on epäselvää.

Tyypillisimmin verkkokiusaaminen määritellään sijoittamalla perinteinen koulukiusaamisen määritelmä virtuaalimaailmaan. Kirjallisuuskatsaus osoitti, että noin kolmannes tutkijoista käytti verkkokiusaamisen määritelmän perustana Dan Olweuksen koulukiusaamisen määritelmää. (esim. Katzer, Fetchenhauer & Belschak 2009; Wang, Iannotti & Nansel 2009.) Olweus (1993, 318) määrittelee kiusaamisen yhden tai useamman oppilaan toistuvana aggressiona ja vallan systemaattisena väärinkäyttönä, joka on tarkoituksellista ja toistuvaa. Olweuksen mukaan kiusaaminen voi olla fyysistä ja verbaalista, mutta myöskin epäsuoraa kuten joukon ulkopuolelle sulkemista tai juorujen levittämistä.

Olweuksen kiusaamisen määritelmän siirtäminen virtuaalimaailmaan ei ole ongelmatonta, sillä määritelmä ei riitä kattamaan kaikkia verkkokiusaamisen erityispiirteitä. Kiusaamisen määritelmään kuuluu, että kiusaaminen ei ole kertaluonteista, vaan toistuvaa loukkaamista, mutta miten verkossa määritellään toistuvuus. Kirjallisuuskartoitus osoitti, että tutkijat ovat yleensä tiedostaneet toistuvuuden ongelman ja pohtineet sitä tutkimuksen arvioinnissa. Toistuvuuden määrittely verkkokiusaamisessa on hankalaa, koska kiusaaja saattaa lähettää kuvan, videon tai tekstin usealle henkilölle tai ladata sen julkiseksi verkkoon, jolloin se saattaa tavoittaa suuriakin yleisöjä (esim. Slonje & Smith, 2008).

Kiusaamisen tarkoituksellisuus

Wangin, Iannottin ja Nanselin (2009) sekä Tokunagan (2010) mukaan verkkokiusaaminen on tarkoituksellinen teko, mutta myös kiusaamisen tarkoituksellisuutta on kyseenalaistettu. Voiko kiusaamista syntyä vahingossa tai muiden vuorovaikutusilmiöiden ohessa tai seurauksena? (kts. esim. Pörhölä, Karhunen & Rainivaara 2006). Ovatko kiusaajat tietoisia kiusaamisensa vakavuudesta? Menesinin ja Nocentinin (2009, 230) mukaan verkossa kiusaaminen on usein epäsuoraa, joten verkkokiusaamisen tarkoituksellisuutta ja vallan epätasapainoa on vaikea mitata. On myös hankala tietää, kuinka tietoinen kiusaaja on kiusaamisensa seurauksista. Verkkokiusaamisessa kiusaaja ja uhri ovat fyysisesti etäällä toisistaan, joten kiusaaminen saattaa näyttäytyä hyvin erilaisena kiusaamisen osapuolille.

Kiusaaja saattaa itse levittää loukkaavaa materiaalia julkisesti verkkoon, mutta se voi levitä myös hänestä riippumatta tai hänen tai uhrin tietämättä. Ketkä ovat tällöin kiusaamisen osapuolia ja mikä osuus näillä sivustakatsojilla on verkkokiusaamisessa? Voidaan myös pohtia, onko sellainen verkkokiusaaminen kiusaamista, jota uhri ei itse koe kiusaamiseksi tai joka ei koskaan tavoita uhria (esimerkiksi video ei päädy uhrin tai hänet tuntevien ihmisten nähtäväksi, eikä näin ollen vaikuta uhrin vertaissuhteisiin).

Kowalskin ja Limberin (2007) mukaan kiusaamisen uhrit eivät aina välttämättä tunnista joutuneensa verkkokiusaamisen kohteeksi, eivätkä ymmärrä, että se loukkaava vuorovaikutus, jota he ovat kokeneet, on ollut kiusaamista. Tällaiset tapaukset ovat ehkä harvinaisempia nyt kun ilmiö on yleistynyt ja sitä on laajalti käsitelty myös mediassa, mutta toisaalta teknologia kehittyy jatkuvasti, jolloin kiusaaminen löytää uusia muotoja.

Kiusaamissuhde

Verkkokiusaamisen tutkijat ovat toisinaan sekoittaneet kiusaamisen muuhun verkossa tapahtuvaan häirintään kuten sähköpostitse tuleviin roskaposteihin, viruksiin tai hakkereihin. Ybarran ja Mitchellin (2004, 320-321) mukaan verkossa tapahtuva kiusaaminen eroaa perinteisestä kiusaamisesta siten, että verkossa kiusaaja ei välttämättä tunne uhriaan ja Subrahmanyam ja Smahel (2011, 191) antavat yhdeksi verkkokiusaamisen esimerkiksi tapauksen, jossa tuhansien nuorten naisten yksityisiä tietoja ja kuvia oli varastettu palvelimelta ja julkaistu verkossa. Tällainen verkkohäirintä ei kuitenkaan mielestäni sovi kiusaamisen määritelmään, koska loukkaajat eivät ole tunteneet uhrejaan ja uhrit ovat valikoituneet satunnaisesti.

Kiusaajan ja uhrin välistä suhdetta ei löytämissäni verkkokiusaamisen tutkimuksissa ole juurikaan määritelty. Olweuksen (1993) kiusaamisen määritelmää on useissa tutkimuksissa käytetty verkkokiusaamisen määritelmän pohjana, mutta Olweus ei määrittele erikseen kiusaajan ja uhrin suhdetta toisiinsa, koska sille ei ole tarvetta. Perinteisessä kiusaamisessa kiusaaja ja uhri ovat fyysisesti samassa tilassa, joten lähtökohtana on, että he tuntevat jollakin asteella toisensa. Myös kiusaamisen toistuvuus kertoo, että kiusaaja tuntee uhrinsa ja valitsee tietoisesti saman henkilön kiusaamisen kohteeksi useita kertoja.

Kiusaamissuhde on alistava vertaissuhde. Pörhölän (2009, 87) mukaan alistavassa vertaissuhteessa vuorovaikutus on epätasapainossa ja sille on ominaista yksipuolinen kiusaaminen, loukkaaminen, alistaminen ja syrjiminä, sekä vallan epätasapaino, jolloin kiusaamisen kohde ei kykene puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Puheviestinnän näkökulmasta kiusaaminen nähdään vuorovaikutusongelmana ja vuorovaikutussuhde merkitsee sitä, että kiusaamisen osapuolet ovat tietoisia toisistaan ja kiusaamisesta on haittaa uhrin vertaissuhteille. Kiusaamissuhdetta ei siis voi olla ilman, että molemmat osapuolet ovat tietoisia keskinäisestä vuorovaikutussuhteestaan. (Pörhölä 2009, 87.) Verkkokiusaamisen määrittelemä ja tutkiminen on teknologian jatkuvassa muutoksessa hankalaa, joten tutkijoiden pitäisi nähdä verkkokiusaaminen ennemminkin uhrin subjektiivisena kokemuksena ja tutkia ja pyrkiä ymmärtämään ilmiötä sitä kautta. Tällainen lähestymistapa tarjoaisi mahdollisesti uusia välineitä myös verkkokiusaamisen määrittelyyn.

Teknologia tuskin tulee kehittymään sellaiseen suuntaan, että verkkokiusaamisen toistuvuutta pystytään tarkemmin määrittelemään tai mittaamaan. Puheviestinnän viitekehyksessä toistuvuuden voisikin siis jättää määritelmästä pois ja sisällyttää määritelmään kiusaajan ja kiusatun alisteisen suhteen. Tällöin jo verkkokiusaamisen määritelmässä tulisi ilmi, että kiusaajalla ja kiusatulla on keskenään vuorovaikutussuhde, jolloin hakkerit ja muu verkossa tapahtuva häirintä jäisivät määrittelyn ulkopuolelle.

6 Arviointi

Tutkielmassa pyrin kartoittamaan lasten ja nuorten verkkokiusaamisesta tehtyä tutkimusta, pohtimaan tutkimuksen ongelmia ja peilaamaan havaintojani verkkoviestinnän etiikkaan. Mielestäni nämä tavoitteet saavutettiin hyvin. Verkkokiusaamisesta ei ole puheviestinnässä tehty kirjallisuuskartoitusta ja kartoituksessa havaitsin, että verkkokiusaamisen määrittely on hajanaista ja puutteellista. Onnistuin mielestäni tuomaan määrittelyn tarkentamiseen ja yhtenäistämiseen uusia näkökulmia ja välineitä.

Lasten ja nuorten verkkokiusaamisesta on empiiristen tutkimusten lisäksi tehty muutamia kirjallisuutta arvioivia ja kokoavia kartoituksia, (esim. Dehue 2013 ja Tokunaga 2010). Kirjallisuuskatsaukset eivät kuitenkaan ole puheviestinnän näkökulmasta. Verkkokiusaamisesta tehdyt kirjallisuuskatsaukset ovat mielestäni myös aika suppeita ja toisiaan toistavia; ne kokoavat ja kuvailevat luettelonomaisesti ja suhteellisen pinnallisesti tutkimuksen ja ilmiön pääkohtia. Katsauksissa ei useinkaan ole mahdollista nostaa esille kaikkia verkkokiusaamisen tutkimuksen kannalta olennaisia ongelmia, eikä varsinkaan pohtia niihin ratkaisua. Näihin puutteisiin on vastattu osin Prologissa julkaistussa artikkelissa (Nieminen & Pörhölä 2011) ja osin tutkielmani toisessa osassa.

Jo ennen kirjallisuuden systemaattista hakua oli tiedossa, että verkkokiusaaminen on suhteellisen uusi ilmiö ja sen tutkimus on vasta alussa, joten löydetty empiiriset tutkimukset eivät sikäli tuoneet mukanaan yllätyksiä. Löydettyjä empiirisiä tutkimuksia oli myös hallittavissa oleva määrä, joten rajausta tai näkökulman tarkentamista ei tarvittu.

Mielestäni onnistuin muodostamaan kattavat hakusanat ja löytämään metasynteesiä varten riittävästi aineistoa. Tosin verkkokiusaamista on sanoitettu monin tavoin ja esimerkiksi Salmivallin ja Pöyhösen (2012) käyttämiin termeihin *nettikiusaaminen* ja *kännykkäkiusaaminen* törmäsin vasta katsauksen kirjoittamisen jälkeen. Kyseiset termit olivat kyllä tuttuja, mutta olen mieltänyt ne enemmänkin puhekieleksi kuin tutkijoiden käyttämiksi termeiksi, joten mieleeni ei tullut käyttää niitä hakusanoina. On siis mahdollista, että kyseisillä termeillä hakemalla olisin löytänyt relevanttia suomalaista

verkkokiusaamisen tutkimusta. Englanti on kuitenkin yleinen tieteen kieli, joten uskon että kirjallisuushaku oli tarpeeksi kattava ja antoi minulle riittävän aineiston olemassa olevan tutkimuksen metasynteisiin.

Zimmerin (2006, 317) mukaan metasynteesi on erinomainen väline uuden teorian kehittämisessä. Metasynteesi sopikin siis hyvin juuri verkkokiusaamisen määrittelyn tarkentamiseen, koska ilmiö on uusi ja tutkimus on vasta alkutekijöissään. Metasynteesin heikkouksiin voidaan kuitenkin laskea se, että metasynteesistä ja kirjallisuuskatsauksesta ylipäänsä löytyy suhteellisen vähän tietoa ja katsauksen, kartoituksen ja metasynteesin määrittely on myös ristiriitaista. Viestinnän tutkimuskirjallisuus ei siis tarjonnut kovin paljon välineitä tutkielman reliabiliteetin arviointiin. Verkkokiusaamisesta tehdyn tutkimuksen kartoittamiseen olisi toki ollut mahdollista valita myös tutumpi ja vanhempi menetelmä, josta olisi löytynyt enemmän tietoa.

Yhteisartikkeli pro gradu -tutkielmani ohjaajan Maili Pörhölän kanssa on julkaistu jo vuonna 2011, joten verkkokiusaamisen tutkimusta on tullut sen jälkeen jonkin verran lisää. Havaitsin kuitenkin uudempaa tutkimusta hakemalla ja muita verkkokiusaamisesta tehtyjä kartoituksia lukemalla, että artikkelin esittämät tutkimushaasteet ovat edelleen relevantteja.

Halusin nostaa esille erityisesti verkkokiusaamisen tutkimuksen terminologiset ongelmat, koska aihe kiinnosti minua ja koska koin, että näiden ongelmien esille tuominen oli tärkeää verkkokiusaamisen määrittelyn kannalta. Toki olisin voinut perehtyä tarkemmin mihin tahansa aineistosta nousseeseen teeman, jonka käsittely olisi saattanut olla puheviestinnän viitekehyksessä jo lähtökohdiltaan helpompaa kuten kiusaamisprosesseihin, vertaissuhteisiin tai muuhun vuorovaikutuksen ilmiöön.

7 Päätäntö

Tämän tutkielman tavoitteena oli kartoittaa lasten ja nuorten verkkokiusaamisesta tehtyä empiiristä tutkimusta sekä pohtia verkkokiusaamisen eettisiä kysymyksiä ja verkkokiusaamisen tutkimuksen metodologisia haasteita.

Verkkoviestinnässä eettisen vastuun arviointi on hankalaa. Tutkijat ovat päätelleet, että verkossa epäeettisellä vuorovaikutuksella ei välttämättä ole samoja seurauksia kuin kasvokkaisuviestinnässä ja virtuaaliympäristössä nuorten on helpompi testata omia eettisiä arvojaan ja harjoitella kasvokkaisuviestinnässä tarvittavia taitoja.

Verkkokiusaamisessa vuorovaikutuksen tulkinnanvaraisuus lisääntyy, sillä kiusaaja ja uhri ovat fyysisesti etäällä toisistaan ja kiusaajan on vaikeampi tulkita kiusatun tunteita, nähdä kiusaamisen seurauksia ja kokea empatiaa. Fyysisen etäisyyden myötä kasvaa myös moraalinen etäisyys, joten voidaan olettaa, että kiusaaja pystyy helpommin sivuuttamaan kiusaamisen seuraukset ja moraalisen vastuun.

Yksityisyyden hahmottaminen ja hallinta saattaa olla verkossa vaikeaa. Anonymiteetti saattaa voimauttaa kiusaajan olemaan verkossa aggressiivisempi ja toimimaan epäeettisemmin kuin kasvokkaisuviestinnässä. Anonymiteetti lisää tutkijoiden mukaan myös itsestäkertomista, joten kiusaamisen uhri saattaa paljastaa itsestään helpommin tietoja tai kuvia, joita kiusaaja voi käyttää kiusaamisessa hyväksi. Loukkaava materiaali saattaa levitä jopa kiusaajan hallinnan ulkopuolelle ja saavuttaa myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät tiedä materiaalin liittyvän kiusaamiseen.

Verkkokiusaamista on kuvattu useilla eri termeillä, eikä verkkokiusaamiselle ole olemassa selkeää määritelmää, joten ilmiön mittaaminen ja tutkiminen on hankalaa. Enemmistö tutkijoista on määritellyt verkkokiusaamisen Olweuksen kiusaamisen määritelmän kautta. Olweuksen määritelmä ei kuitenkaan riitä kattamaan kaikkia verkkokiusaamisen erityispiirteitä, koska verkossa kiusaamisen toistuvuutta ja tarkoituksellisuutta on vaikea mitata. Puheviestinnän viitekehyksessä verkkokiusaaminen tulisi nähdä uhrin subjektiivisena kokemuksena ja kiusaamissuhde tulisi sisällyttää verkkokiusaamisen määritelmään.

Lasten ja nuorten verkkokiusaamisen tutkijoiden on haastavaa pysyä perillä nuorten kulloinkin suosimista laitteista ja internet-sovelluksista. Nuoret omaksuvat jo varhaisessa ikävaiheessa teknologian osaksi arkea ja he ovat usein hyvin taitavia teknologian käytössä vanhempiinsa tai tutkijoihin nähden. (Walther 2011, 449.) Tutkija on usein tutkittavan tilanteen tai ilmiön ulkopuolella, eikä välttämättä ymmärrä nuorten verkossa käyttämää kieltä. Tällainen verkkopuhe (*netspeak*) sisältää usein slangisanoja ja lyhenteitä, joita käyttäjät ovat itse luoneet ja joiden käytössä varsinkin teini-ikäiset ovat taitavia (Subrahmanyam & Smahel 2011, 15).

Herkaman (2012, 25) mukaan verkkokiusaamisen on havaittu olevan suomalaisten nuorten keskuudessa suhteellisen harvinaista. Herkama kuitenkin perustaa väitteensä Salmivallin ja Pöyhösen (2012) tutkimukseen, jonka aineisto on kerätty vuosina 2007–2008, jolloin esimerkiksi sosiaalinen media ja älypuhelimet olivat melko uusia tuttavuuksia. Tätä tutkimustulosta ei siis voida pitää kovin luotettavana kuvaamaan nykytilannetta. Schrock ja Boyd (2011, 385) ehdottavat, että verkkokiusaamisen tutkimukseen olisi löydettävä keinoja, joilla saataisiin nopeampaa ja jatkuvasti käynnissä olevaa tutkimusta, jolloin kiusaamiseen päästäisiin myös puuttumaan nopeammin.

Kirjallisuuskatsaus osoitti, että verkkokiusaamisen tutkimus on ollut enimmäkseen kvantitatiivista ja mittarit ovat pohjautuneet perinteiseen koulukiusaamiseen. Kvalitatiivinen tutkimus auttaisi ehkä paremmin ymmärtämään uutta ilmiötä ja antaisivat tutkijoille uusia välineitä verkkokiusaamisen määrittelyyn juuri tutkittavien subjektiivisten kokemusten kautta.

Verkkokiusaamisesta on jo tehty jonkin verran kvalitatiivista tutkimusta. Spears, Slee ja Johnson (2009) tutkivat verkkokiusaamista ja perinteistä kiusaamista narratiivisten kertomusten kautta, joita oppilaat, opettajat ja opinto-ohjaajat olivat itse äänittäneet verkkoon vapaasti ladattavalla ohjelmalla. Spearsin, Sleen ja Johnsonin (2009) mukaan tällainen narratiivinen metodi mahdollistaa laajemman ymmärryksen ja käsityksen oppilaiden ja koulun henkilökunnan kokemuksista.

Mishna, Saini ja Solomon (2009) perustivat kvalitatiivisen tutkimuksensa grounded theoryyn ja käyttivät kohderyhmiä. Heidän mukaan kohderyhmät tarjoavat lapsille mahdollisuuden jakaa kokemuksia ikäistensä kanssa, jolloin tutkija ei ole tilanteen

keskiössä, vaan kerää aineistoa enemmänkin sivustaseuraajan roolissa.

Vaikka verkkokiusaamisen määrittelemiseen ei voida suoraan soveltaa kiusaamisen määritelmää, on kiusaamisessa ja verkkokiusaamisessa mielestäni kuitenkin kyse yhdestä ja samasta ilmiöstä. Tätä mieltä on myös enin osa tutkijoista (esim. Beran & Li, 2007 ja Ortega, Elipe, Mora-Merchan, Calmaestra & Vega 2009). Nuoret eivät erottele kasvokkaismaailmaa ja virtuaalimaailmaa, vaan internetistä on tullut merkittävä ja luonteva osa arkea ja väline sosiaalisten suhteiden ylläpitoon. Nuoret ovat nykyaikana vuorovaikutuksessa monen eri ihmisen kanssa samanaikaisesti eri välineiden ja sovellusten kautta.

Jo lähitulevaisuudessa on todennäköistä, että verkkokiusaamista ja perinteistä kiusaamista ei voida enää eritellä, koska ne saattavat tapahtua yhtäaikaan tai sujuvana jatkumona ja tähän tarvittaisiin lisää tutkimusta. Verkkokiusaamisen tai kenties jopa koko kiusaamisen määritelmää olisi tarkennettava niin, että se vastaisi myös verkon erityispiirteisiin.

Verkkokiusaamisen estämisestä ja vähentämisestä ei ole kovin kattavaa tutkimusta tai toimivia oppaita. Tutkijat esittävät usein verkkokiusaamisen ratkaisuksi netin käytön rajoittamista koulussa ja kiusaamisen vastaisten ohjelmien kehittämistä (esim. Agatston, Kowalski & Limber 2007.) Verkkokiusaamisen ehkäisyyn tarkoitetuissa oppaissa usein neuvotaan, että vanhempien tulisi pystyä suojelemaan lapsiaan verkon vaaroilta, mutta mitä tämä käytännössä tarkoittaa? Ohjeet saattavat helposti johtaa opettajien ja vanhempien puolelta ylivarovaisuuteen ja salailuun, jolla ei ole toivottavia vaikutuksia kiusaamisen ehkäisemiseen vaan päinvastoin se saattaa lisätä epäeettistä ja antisosiaalista vuorovaikutusta verkossa.

Teknologialla ja internetillä on tärkeä rooli vertaissuhteissa, joten verkon käytön rajoittaminen ei ole mielestäni vaihtoehto verkkokiusaamisen vähentämisessä. Tutkijoiden ja opettajien pitäisi mennä vieläkin syvemmälle ja ymmärtää teknologian merkitys vuorovaikutussuhteissa ja opetuksessa. Nuoret ovat jo taitavia teknologian käyttäjiä, mutta heidän vuorovaikutustaitonsa eivät välttämättä ole samalla tasolla teknologian käytön kanssa. Lapset ja nuoret harjoittelevat sosiaalisia taitoja perheessä, päiväkodissa ja koulussa, mutta vastuullista netin käyttöä ja verkkoetiikkaa he harjoittelevat yleensä koulupäivän ulkopuolella vertaistensa kanssa ilman aikuista.

Verkkoympäristöt ovat usein nuorten omaa maailmaa, jota vanhemmat ja opettajat eivät tunne.

Tulevaisuudessa teknologian rooli vuorovaikutussuhteissa kasvaa entisestään, mutta vuorovaikutustaitoja ja etiikkaa tarvitaan yhtälailla verkossakin. Internet ja verkkoympäristöt pitäisi ottaa kouluissa suurempaan rooliin ja enemmän osaksi opetusta, jolloin vastuullista internetin käyttöä, sosiaalisia verkkotaitoja, ongelmanratkaisua ja kriittistä medialukutaitoa olisi mahdollista harjoitella myös koulussa ja lapset ja nuoret saisivat turvallisia ja valvottuja internetin käyttökokemuksia. Verkon käytöstä ja kokemuksista tulisi myös keskustella lasten ja nuorten kanssa avoimemmin.

Ohlerin (2011, 25) mukaan on virheellistä ajatella, että teknologia häiritsevä koulutyötä, tai että sen vastuullinen käyttäminen koulussa ei olisi mahdollista ja Prensky (2001, 3) huomauttaa, että nuorten oppimistavat ovat hyvin erilaiset kuin edellisten sukupolvien. Nuoret ovat kasvaneet siihen, että kaikki maailman tieto löytyy suoraan taskusta nopeasti ja nuorten tapa hankkia, jaotella ja ymmärtää informaatiota on hyvin erilainen kuin edellisten sukupolvien. Ajatus siitä, että internet häiritsevä opiskelua, on omiaan lisäämään antisosiaalista vuorovaikutusta verkossa.

Tietääkseni verkon oppimisympäristöt eivät ole kovin laajasti käytössä ala- ja yläkouluissa, vaan niitä aletaan hyödyntää enemmän vasta korkeakouluissa, vaikka niiden käytöstä voisi olla hyvinkin paljon hyötyä juuri perusopetuksessa. Toisaalta voisi myös kyseenalaistaa, onko oppimista varten luoto erillinen ympäristö aina tarpeellinen, kun verkkoa voisi sellaisenaankin soveltaa oppimiseen varsinkin lasten ja nuorten kanssa.

Opetushenkilökunta ei välttämättä hallitse nuorten kulloinkin suosimia teknologisia laitteita tai verkkosovelluksia niin hyvin, että he pystyisivät hyödyntämään niitä sujuvasti opetuksessa. Nykyaika vaatii siis opettajilta ja aikuisilta paljon. Menesinin ja Nocentinin (2012, 140) mukaan on paljon tutkimusta siitä, että vertaistuki ja vertaisopetus vähentävät kiusaamista ja antavat paljon välineitä myös koulun henkilökunnalle. Peruskouluissa voitaisiin siis entistäkin enemmän ottaa lapset ja nuoret mukaan opetuksen toteuttamiseen, jolloin he voisivat puhua omaa kieltään, käyttää omia välineitään ja omia sovelluksiaan. Avoin vuorovaikutus toisi lasten ja nuorten

maailman opetuksessa näkyväksi ja antaisi heille viestin, että heidän laitteillaan ja sovelluksillaan on merkitystä, eikä ole samantekevää miten he verkossa vapaa-ajallaan viestivät.

Kirjallisuus

- Agatston, P. W., Kowalski, R. & Limber, S. 2007. Students' perspectives on cyber bullying. *Journal of Adolescent Health* 41. 59–60.
- Baumeister, R. F. & Leary, M. R. 1997. Writing narrative literature reviews. *Review of General Psychology* 1, 311–320.
- Beran, T. & Li, Q. 2007. The relationship between cyberbullying and school bullying. *Journal of Student Wellbeing* 1. 15–33.
- Berger, C. R. & Calabrese, R. J. 1975. Some explorations in initial interactions and beyond. Toward a developmental theory of interpersonal communication. *Human Communication Research* 1, 99–122.
- Buckinham, D. 2006. The electronic generation? Children and new media. Teoksessa Lievrouw, L. A. & Livingstone, S. (toim.), *Handbook of new media: Social shaping and social consequences*. London: Sage, 77-89.
- Bryant, E. M., Marmo, J. & Ramirez Jr., A. 2011. A functional approach to social networking sites. Teoksessa K. B. Wright & L. M. Webb (toim.) *Computer-mediated communication in personal relationships*. New York: Peter Lang, 3–20.
- Campbell, M. A. 2007. Cyber bullying and young people: Treatment principles not simplistic advice. Saatavana <http://eprints.qut.edu.au/14903/1/14903.pdf> [Viitattu 1.11.2013].
- Clarke, R. 1999. Ethics and the internet. The cyberspace behaviour of people, communities and organisations. Saatavana <http://www.rogerclarke.com/II/IEthics99.html> [Viitattu 2.10.2013].
- DeAndrea, D. C., Tong Tom, S. & Walther, J. B. 2011. Dark sides of computer-mediated communication. Teoksessa W. R. Cupach & B. H. Spitzberg (toim.) *The dark side of close relationships II*. NY: Routledge. 951–18.
- Dehue, F. 2013. Cyberbullying research: New perspectives and alternative methodologies. Introduction to the special issue. *Journal of Community & Applied Social Psychology* 23, 1–6.
- Dunbar, N. E. & Jensen, M. 2011. Digital deception in personal relationships. Teoksessa K. B. Wright & L. M. Webb (toim.) *Computer-mediated communication in personal relationships*. New York: Peter Lang, 324–343.

- Ess, C. 2011. Ethical dimensions of new technology/media. Teoksessa G. Cheney, S. May & D. Munshi (toim.) *The handbook of communication ethics*. New York: Routledge, 204–220.
- Firestone, R. W. & Catlett, J. 2009. *The ethics of interpersonal relationships*. London: Karnac.
- Frey L. R., Botan C. H. & Kreps, G. L. 2000. *Investigating communication. An introduction to research methods*. 2nd ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Greenfield, P. M. & Subrahmanyam K. 2003. Online discourse in a teen chatroom. New codes and new modes of coherence in a visual medium. *Applied Developmental Psychology* 24, 713–738.
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A. & Afifi, W. A. 2011. *Close encounters. Communication in relationships*. 3rd ed. Thousand Oaks: Sage.
- Hales, K. 2009. Ethical issues in relational maintenance via computer-mediated communication. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society* 7, 9–24.
- Herkama, S. 2012. Koulukiusaaminen. Loukkaavat vuorovaikutusprosessit oppilaiden vertaissuhteissa. *Jyväskylä studies in humanities* 190.
- Herring, S. C. 1996. Introduction. Teoksessa S. C. Herring (toim.) *Computer-mediated communication: Linguistic, social and cross-cultural perspectives*. Amsterdam: Benjamins, 1–10.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. 2007. Offline consequences of online victimization. *Journal of School Violence* 6. 89–112.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. *Tutki ja kirjoita*. 15.–17. painos. Porvoo: Bookwell.
- Hymel, S., Schonert-Reichl, K. A., Bonanno R. A., Vaillancourt T. & Rocke Henderson, N. 2010. Bullying and morality. Understanding how good kids can behave badly. Teoksessa S. R. Jimerson, S. M. Swearer & D. L. Espelage (edit.) *Handbook of bullying in schools: An international perspective*. New York: Routledge, 101–118.
- Johannesen R. L., Valde K. S. & Whedbee, K. E. 2008. *Ethics in human communication*. 6th ed. Illinois: Waveland.
- Joinson, A. M. 2001. Self-disclosure in computer-mediated communication. The role of self-awareness and visual anonymity. *European Journal of Social Psychology* 31, 177–192.

- Katzer, K., Fetchenhauer, D. & Belschak, F. 2009. Cyberbullying: Who are the victims? A comparison of victimization in internet chatrooms and victimization in school. *Journal of Media Psychology* 21. 25–36
- Knobloch, L. K. 2008. Uncertainty reduction theory. Communicating under conditions of ambiguity. Teoksessa L. A. Baxter & D. O. Braithwaite (toim.) *Engaging theories in interpersonal communication: Multiple perspectives*. Thousand Oaks: Sage. 133–148.
- Kowalski, R. M. & Limber, S. P. 2007. Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health* 41. 22–30.
- Lindlof, T. R. & Taylor, B. C. 2002. *Qualitative communication research methods*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage.
- Littlejohn, S. W. & Foss, K. A. 2008. *Theories of human communication*. 9th ed. Belmont: Thomson Wadsworth.
- Menesini, E. & Nocentini, A. 2009. Cyberbullying definition and measurement. Some critical considerations. *Journal of Psychology* 217. 230–232.
- Menesini, E. & Nocentini A. 2012. Peer education intervention: face-to-face versus online. Teoksessa A. Costabile & B. A. Spears (toim.) *The impact of technology on relationships in educational settings*. London: Routledge. 139–150.
- Mishna, F., Saini, M. & Solomon, S. 2009. Ongoing and online: Children and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review*.
- Nieminen, H. & Pörhölä, M. 2011. Lasten ja nuorten verkkokiusaamisen tutkimushaasteita. Teoksessa M. Valo, A. Sivunen & V. Laaksonen (toim.) *Prologi. Puheviestinnän vuosikirja 2011*. Jyväskylä: Prologos ry. 74–85.
Saatavana <http://prologos.fi/prologi/index.php?page=vuosikirjat&year=2011>
- Ohler, J. 2011. Digital citizenship means character education for the digital age. *Kappa Delta Pi Record*, 25–27.
- Olweus, D. 1993. *Bullying at school. What we know and what we can do*. 1993. Oxford: Blackwell.
- Ortega, R., Elipe, P., Mora-Merchán, J. A. Calmaestra, J. & Vega, E. 2009. The emotional impact on victims of traditional bullying and cyberbullying. A study of Spanish adolescents. *Journal of Psychology* 217. 197–204.
- Petronio, S. 2002. *Boundaries of privacy. Dialectics of disclosure*. Albany, New York: State University of New York.

- Phillips, M. & Spitzberg, B. H. 2011. Speculating about spying on MySpace and beyond. Social network surveillance and obsessive relational intrusion. Teoksessa K. B. Wright, & L. M. Webb (toim.) Computer-mediated communication in personal relationships. New York: Peter Lang, 344–367.
- Prensky, M. 2001. Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon* 9, 1–6.
- Pure, R. A. 2009. Uncertainty and psychological consequences due to cyberbullying. Teoksessa T. A. Kinney & M. Pörhölä (toim.) Anti and pro-social communication. Theories, methods and applications. *Language as social action* 6. New York: Peter Lang, 39–48.
- Pörhölä, M. 2009. Kiusaamiskokemukset yhteisöön kiinnittymisen esteenä. Teoksessa T. Valkonen, P. Isotalus, M. Siitonen & M. Valo (toim.) Prologi. Puheviestinnän vuosikirja 2009. Jyväskylä: Prologos ry. 84–89.
- Pörhölä, M., Karhunen, S. & Rainivaara, S. 2006. Bullying at school and in the workplace: A challenge for communication research. Teoksessa C. S. Beck (toim.) *Communication yearbook* 30. Mahwah, NJ: Erlbaum, 249–301.
- Ramberg, B. & Gjesdal, K. 2013. Hermeneutics. Teoksessa E. N. Zalta (toim.) *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Saatavana <http://plato.stanford.edu/archives/sum2013/entries/hermeneutics/> [Viitattu 25.2.14]
- Reinard, J. C. 2007. *Introduction to communication research*. 4th ed. New York: McGraw-Hill.
- Salminen A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopisto. *Opetusjulkaisu* 62. *Julkisjohtaminen* 4. Saatavana http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf [Viitattu 1.10.2013].
- Salmivalli, C. & Pöyhönen, V. 2012. Cyberbullying in Finland. Teoksessa Q. Li, D. Cross, P. K. Smith (toim.) *Cyberbullying in the global playground: Research from international perspectives*. Wiley-Blackwell, 57–72.
- Schrock A. R. & Boyd D. 2011. Problematic youth interactions online. Solicitation, harassment, and cyberbullying. Teoksessa K. B. Wright & L. M. Webb (toim.) *Computer-mediated communication in personal relationships*. New York: Peter Lang. 368–396.
- Slonje, R. & Smith, P. K. 2008. Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology* 49, 147–154.

- Spears, B., Slee, P., Owens, L., Johnson, B. 2009. Behind the scenes and screens. Insights into the human dimension of covert and cyberbullying. *Journal of Psychology* 4. 189–196.
- Spitzberg, B. H. 2006. Preliminary development of a model and measure of computer-mediated communication (CMC) competence. *Journal of Computer-Mediated Communication* 11, 629–666.
- Stern, P. & Harris, C. 1985. Women's health and the self-care paradox: A model to guide self-care readiness. Clash between the client and nurse. *Health Care for Women International* 6, 151–163.
- Subrahmanyam, K. & Smahel, D. 2011. Digital youth. The role of media in development. *Advancing responsible adolescent development*. New York: Springer.
- Tardy, C. H. & Dindia K. 2006. Self-disclosure: Strategic revelation of information in personal and professional relationships. Teoksessa O. Hargie (toim.) *The handbook of communication skills*. 3rd ed. New York: Routledge, 229–266.
- Tokunaga, R. S. 2010. Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*.
- Thurlow, C., Lengel, L. & Tomic, A. 2004. *Computer mediated communication*. London: Sage.
- Valo, M. 2012. What is mobile interpersonal communication? *Interactions: Studies in Communication & Culture* 3. 3–8.
- Walsh, D. & Downe, S. 2005. Meta-synthesis method for qualitative research. A literature review. *Journal of Advanced Nursing* 50, 204–211.
- Walther, J. B. 2011. Theories of computer-mediated communication and interpersonal relations. Teoksessa M. L. Knapp & J. A. Daly (toim.) *The handbook of interpersonal communication*. 4th ed. Thousand Oaks: Sage, 443–479.
- Wang, J., Iannotti, R. J. & Nansel, T. R. 2009. School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health* 45. 368–375.
- Willard, N. E. 2011. Cyberbullying. An interview with Nancy Willard. *Saatavana* <http://etcjournal.com/2011/02/14/cyberbullying-an-interview-with-nancy-willard-2/> [Viitattu 15.11.2013].

- Wolak, J. D., Mitchell, K. J. & Finkelhor, D. 2007. Does online harassment constitute bullying? An exploration of online harassment by known peers and online-only contacts. *Journal of Adolescent Health* 41. 51–58.
- Ybarra, M. L. & Mitchell, K. J. 2004. Youth engaging in online harassment: associations with caregiver–child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence* 27. 319–336
- Zimmer, L. 2006. Qualitative meta-synthesis. A question of dialoguing with texts. *Journal of Advanced Nursing* 53, 311–318.